

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. จิตสาธารณะ

- 1.1 ความหมายของจิตสาธารณะ
- 1.2 ความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ
- 1.3 องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะของบุคคล
- 1.4 พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ
- 1.5 การวัดและประเมินจิตสาธารณะ
- 1.6 ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดจิตสาธารณะ

2. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

- 2.1 อັตม โนทฺสํ
 - 2.2 เจตคติต่อจิตสาธารณะ
 - 2.3 ลักษณะมุ่งอนาคต
 - 2.4 ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว
 - 2.5 คุณธรรมจริยธรรม
 - 2.6 การรับรู้ความสามารถของตน
 - 2.7 การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัว
 - 2.8 สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน
 - 2.9 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู
 - 2.10 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม
 - 2.11 ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ
 - 2.12 เหตุผลเชิงจริยธรรม
- #### 3. สังเคราะห์ตัวแปรที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 4.1 งานวิจัยในประเทศ
- 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

จิตสาธารณะ

1. ความหมายของจิตสาธารณะ

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า มีผู้ใช้คำว่า “จิตสาธารณะ” ไว้แตกต่างกันทั้งคำที่ใช้ในภาษาไทย ได้แก่ จิตสาธารณะ สำนักสาธารณะ จิตสำนักสาธารณะ จิตสำนักต่อส่วนรวม จิตสำนักต่อสังคม จิตสำนักทางสังคม จิตสำนักต่อสาธารณะสมบัติ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และคำที่ใช้ในภาษาอังกฤษ ได้แก่ Public Consciousness หรือ Public Mind ซึ่งคำเหล่านี้มีความหมายใกล้เคียงกัน สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า “จิตสาธารณะ” คำเหล่านี้มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 3) ให้ความหมายของจิตสาธารณะ ว่าเป็นคำผสมระหว่างคำ 2 คำ คือ จิต+สาธารณะ ซึ่ง จิต แปลว่า ใจ สิ่งที่มีหน้าที่ รู้ คิด นึก สำหรับคำว่า สาธารณะ หมายถึง เพื่อประชาชนทั่วไป เช่น สวนสาธารณะ โทรศัพท์สาธารณะ ฉะนั้น เมื่อรวมกัน จิตสาธารณะ แปลว่า คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่มองเห็นว่าคนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน

ชาย โพธิ์ลีตา และคณะ (2540 : 14-15) ให้ความหมายของจิตสาธารณะเชิงพฤติกรรม ว่าเป็นการใช้สาธารณะสมบัติอย่างรับผิดชอบ หรือการรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ ซึ่งมีนัยสองประการ ได้แก่ 1) การรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ ด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้และการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณะสมบัตินั้นๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณะสมบัติในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ และ 2) การเคารพสิทธิและใช้สาธารณะสมบัติของผู้อื่น โดยการคำนึงว่าคนอื่นก็มีสิทธิในการใช้ เช่นเดียวกันจะต้องไม่ยึดสาธารณะสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัว และไม่ปิดกั้นโอกาสใช้ประโยชน์สาธารณะสมบัติของผู้อื่น

กนิษฐา นิตพันธ์พัฒนา และคณะ (2541 : 8) ให้ความหมายของจิตสำนักสาธารณะ หรือจิตสำนักทางสังคม หมายถึง การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2542 : 14) ได้ให้ความหมายไว้ว่า จิตสาธารณะหมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัดและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร (2546 : 2) ให้ความหมายของ “จิตสาธารณะ” หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

บุญทัน ภูบาล (2549 : 15) ให้ความหมายว่าจิตสาธารณะ คือ การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

นวรินทร์ ตาก้อนทอง (2550 : 2) ให้ความหมายของจิตสาธารณะว่า หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งต่างๆ ที่เป็นสิ่งสาธารณะที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของหรือเป็นสิ่งที่คนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิด หรือการกระทำที่แสดงออกมา โดยพิจารณาจากความรู้ ความเข้าใจ หรือพฤติกรรมที่แสดงออก

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2550 : 11) กล่าวว่าจิตสาธารณะ เป็นความเสมอภาคที่ทำให้ทุกคนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นของสาธารณะต่างๆ ร่วมกัน

สุคนธรส หุตะวัฒนะ (2550 : 11-12) ได้สรุปความหมายของ จิตสาธารณะคือ การรู้จักเอาใจใส่เป็น ธุระในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยการหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่ทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวม รวมไปถึงการถือ เป็นหน้าที่ที่จะดูแลรักษาของส่วนรวม และเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2550 : 7) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การเผื่อแผ่ แบ่งปัน เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล มีความหมายเช่นเดียวกับการทำบุญทำทาน ทั้งเพื่อคนอื่นเป็นตัวเป็นตน กับเพื่อสาธารณะรวมหมดทั้งคน ทั้งชุมชน ถึงบ้านเมือง ประเทศชาติ และ โลก

อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์ (2550 : 14-15) ได้สรุปความหมายของจิตสาธารณะคือ การมีจิตใจที่คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อเรื่องของส่วนรวม มีการใช้สิ่งของส่วนรวมอย่างรับผิดชอบมีการแบ่งปันและเปิด โอกาสให้ผู้อื่น ได้ใช้สมบัติของส่วนร มนั้น และการไม่ยึดสมบัติส่วนรวมมาเป็นสมบัติของตนเองหรือของกลุ่ม

วิทย์พัฒน์ สิทา (2551 : 9) ได้สรุปความหมายของ จิตสาธารณะ คือ การที่นิสิต แสดงความรู้สึกและการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการกระทำตามหน้าที่รับผิดชอบของตนเองการ

ช่วยเหลือดูแลรักษาสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งของสาธารณะสมบัติของหน่วยงาน องค์กร และสังคม การแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละทรัพย์สินหรือแรงงานของตนต่อส่วนรวม และการเข้าร่วมในการทำงานที่เป็นส่วนรวมของหน่วยงาน องค์กร และสังคม โดยการกระทำที่ไม่หวังผลตอบแทนต่อตนเอง แต่กระทำเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม

เจนต์จิวา คำดี (2553 : 11-12) ได้สรุปความหมายของ จิตสาธารณะคือ การมีจิตใจปรารถนาที่จะเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของสังคมส่วนรวม เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของส่วนรวม และการเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ของสังคม ไม่ว่าจะด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการใช้ การดูแลรักษาสาธารณะสมบัติ ด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม และมีความเสียสละ อุทิศให้มากกว่าการรับจากผู้อื่น และปรารถนาที่จะช่วยให้ประเทศชาติอยู่อย่างสงบสุข

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553 : 45) ได้ให้ความหมายของมีจิตสาธารณะว่า หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคมด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน ผู้ที่มีจิตสาธารณะ คือผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยร่างกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

คราฟ (Kraft, 1992 : 1465-A) กล่าวว่า “จิตสำนึกทางสังคม” คือ ความสามารถของบุคคล ในการรับรู้ถึงความไม่ยุติธรรม ให้ความสำคัญกับความต้องการที่หลากหลายของบุคคลอื่น และมีการกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ออสแลน เบลคเซอร์ และเชสนอกเคา (Osland, Blekher and Chesnokaea, 2000 : Web Site) กล่าวว่าจิตสำนึกสาธารณะ คือสิ่งที่เกิดขึ้นจากจิตสำนึกของแต่ละบุคคล ก่อให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจในการกระทำ โดยใช้ประสบการณ์ และพยายามผลักดันให้เกิดผลที่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การกระทำด้วยจิตวิญญาณที่มีแต่ความปรารถนาดี เป็นความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกัน รวมถึงการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการกระทำตามหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง การช่วยเหลือดูแลรักษาสิ่งต่างๆ ที่เป็นสิ่งของสาธารณะสมบัติ การแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละทรัพย์สินหรือแรงงานของตนต่อส่วนรวม และการเข้าร่วมในการทำงานที่เป็นส่วนรวมของหน่วยงาน องค์กร และสังคม

โดยใช้วิธีการต่างๆ อย่างหลากหลาย เป็นการกระทำที่ไม่หวังผลตอบแทนต่อตนเอง แต่กระทำเพื่อประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนรวม

2. ความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ

จิตสำนึกสาธารณะเป็นคุณลักษณะอย่างหนึ่งที่ต้องปลูกฝังให้คนไทย เนื่องจากมีความสำคัญหลายประการ ซึ่งนักวิชาการ นักการศึกษา ได้สรุปไว้หลายประการ ดังนี้

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2542 : 2) กล่าวว่า การปลูกฝังให้คนไทยมีจิตสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม และประเทศชาติเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นลักษณะของความเป็นคนดีที่สำคัญ เป็นปัจจัยที่จะช่วยให้สังคมเป็นระเบียบและสงบสุข

สมพงษ์ สิงหะพล (2542 : 15-16) กล่าวว่า จิตสำนึกเป็นความรู้สึกนึกคิดภายในของบุคคล และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้โดยการเรียนรู้ เมื่อจิตสำนึกเกิดขึ้นแล้ว ยากที่จะหยุดหรือหมดไป คนที่มีจิตสำนึกที่ดี จะประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมเพื่อประโยชน์ต่างๆ ต่อส่วนรวม

สรุปได้ว่าการสร้างคนให้มีจิตสาธารณะ มีความสำคัญทั้งต่อบุคคล องค์กร สังคม และประเทศชาติอย่างมาก ถ้าสามารถปลูกฝัง ส่งเสริม หรือพัฒนาให้เด็กมีจิตสาธารณะ ด้วยวิธีการต่างๆ จะทำให้เด็กมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม เห็นคุณค่า และใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักแบ่งปัน โอกาสในการใช้ของส่วนรวม และเมื่อเจริญเติบโตขึ้นจะกลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชน สังคมให้สงบสุขอย่างต่อเนื่องยั่งยืน และพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

3. องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะของบุคคล

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีการกล่าวถึงองค์ประกอบของจิตสาธารณะนั้นมีการแบ่งแตกต่างกันไปหลายประการ ดังนี้

ชาย โพธิ์ธิดา และคณะ (2540 : 14-15) กล่าวถึงองค์ประกอบของจิตสาธารณะ ซึ่งมี 3 องค์ประกอบดังนี้

1. การใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจากการดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่ และลักษณะการใช้ของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม
2. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ กำหนดตัวชี้วัดจากการทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม และการรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

3. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจากการไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง และการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรมนั้น

อนุชาต พวงสำลี และวีรบุรณ วิสารทสกุล (2540 : 7) กล่าวถึง องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะว่า เป็นคุณลักษณะที่สำคัญและมีความหมายอย่างยิ่งในสังคม ทำให้เกิดประชาสังคม คือ เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนแห่งสำนึก (Consciousness community) ที่สมาชิกของชุมชนต่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบ โดยรวมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน คนในชุมชนต้องมองอนาคตร่วมกัน เรียนรู้และทำความเข้าใจร่วมกัน โดยอาศัยการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ให้ถึงสถานการณ์ แนวโน้ม ความเปลี่ยนแปลงพร้อมควบคู่ไปกับการปฏิบัติ

2. ประชาชนสำนึกถึงพลังของตนเองว่าจะสามารถร่วมแก้ไขเปลี่ยนแปลงสังคมได้ คือ การที่ทำให้เกิดกลุ่มความสนใจต่อสาธารณะจำนวนมาก ทำให้เกิดความเข้มแข็งเป็นพลังทางสังคม ไม่รอคอยให้ผู้อื่นแก้ปัญหาให้กับตนเอง ซึ่งการที่บุคคลจะสำนึกถึงพลังของตน ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทางสังคม

3. ความรัก เอื้ออาทรสามัคคี การรวมกลุ่มของบุคคลในสังคม มีความหมายหลากหลาย จึงจำเป็นต้องสร้างขั้นบนฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคี ความแตกต่างระหว่างบุคคลย่อมเกิดขึ้นได้ ซึ่งความแตกต่างนี้ เป็นสิ่งที่ดีและไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ความแตกแยกเสมอไป ดังนั้นเงื่อนไขแห่งความรักสมานฉันท์ จะเป็นสิ่งเชื่อมโยงให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลัง

4. การเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกัน จิตสาธารณะ เป็นนามธรรมที่ไม่สามารถบังคับให้เกิดได้ ดังนั้นต้องสร้างเงื่อนไขหรือกิจกรรมร่วมกัน ตลอดจนการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง มีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นส่วนสำคัญทำให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแนวทางให้เกิดจิตสาธารณะ

ณัฐธา ทัททอง (2541 : 13) กล่าวว่า จิตสาธารณะ มีองค์ประกอบ ดังนี้

1. ส่วนที่เป็นองค์ประกอบด้านความคิด (Cognition) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับความคิดที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ หรือเกิดความสำนึกเป็นหลัก

2. ส่วนที่เป็นองค์ประกอบด้านท่าทีความรู้สึก (Affection) เป็นส่วน ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นความคิดอีกต่อหนึ่ง

3. ส่วนที่เป็นองค์ประกอบด้านการลงมือปฏิบัติหรือการกระทำ

(Psychomotor) เป็นองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดแนวโน้มนการปฏิบัติหรือปฏิบัติหรือปฏิบัติตอบสนองเมื่อมีสิ่งเร้าที่เหมาะสม

บุททนา วรณเปตีกุล (2542 : 181-183) กล่าวว่านุคคลท่มีจิตสำนึกสาธาณะควรมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. การทู่เมและอุทิศตน สิทธิพลเมืองต้องสอดคล้้องกับความรับผิดชอบทางสังคม บุคคลไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่น เพื่อพัฒนาสังคม อาทิ ถ้าต้องการให้ผู้แทนราษฎรมีความรับผิดชอบต่อความต้องการและประโยชน์ของประชาชน ประชาชนต้องให้ความใส่ใจและติดตาม ไม่เพียงแต่ทำการหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้น ต้องเสียสละเวลาให้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองระดับท้องถิ่นและในสถาบันต่างๆ

2. เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล ใ่ว่างใจผู้อื่น มีความอดทน ตระหนักถึงการมีส่วนร่วม เคารพ ยอมรับความแตกต่างที่หลากหลาย หาวิธีการอยู่ร่วมกับความขัดแย้ง โดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและหาข้อยุติ สร้างการรับรู้ร่วมกัน ตัดสินใจและหนักคำถ้ง เพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย

3. คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตน และส่วนรวม คนในสังคมต้องคิดถึงการเมืองในฐานะกิจการเพื่อส่วนรวม และเพื่อคุณธรรมมากขึ้น

4. การลงมือกระทำ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้น ต้องลงมือกระทำโดยเริ่มจากครอบครัวในการวางพื้นฐานให้การอบรมด้านจริยธรรมของพลเมือง สถาบันการศึกษาไม่เป็นเพียงสถานที่ฝึกหัดและให้ความรู้ ต้องรับช่วงต่อในการสร้างค่านิยมที่เหมาะสมต่อจากครอบครัว รวมทั้งเครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างเพื่อนบ้าน ที่ทำงาน สโมสร สมาคมต่างๆ เชื่อมโยงบุคคลที่สนใจเรื่องของตนเข้าเป็นกลุ่มที่ใ้ใจผู้อื่น ช่วยดำรงรักษาประชาคม สังคม และกฎจริยธรรม รวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคม คือ สถาบันศาสนา และสื่อมวลชน นับว่ามีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

สมพงษ์ สิงหะพล (2542 : 15-16) ได้กล่าวถึงจิตสำนึกว่่า มีอยู่ 3 ด้านหลักๆ คือ

1. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง ทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้การศึกษาไทยมุ่งมันปลูกฝังมานาน เกิดบ้างไม่เกิดบ้างไปตามสภาพการณ์ เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามให้

เหมือนกันที่จะสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมีมานานตามสภาพสังคมไทย

2. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others oriented consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้ว สร้างกันได้ไม่ยากนัก

3. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคมหรือจิตสาธารณะ (Social or public consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมี และขาดกันอยู่มาก เพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้น โดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น

ศักดิ์วาลย์ เกษมเนตร (2546 : 2-3) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ : การศึกษาระยะยาว และใช้องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำ ที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

2. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

3. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวม

นวรินทร์ ตาก้อนทอง (2550 : บทคัดย่อ) กล่าวว่า คุณลักษณะของเด็กไทยที่พึงประสงค์ มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ 1) การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำให้เกิดของเสียหายชำรุดต่อส่วนรวม 2) การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม และ 3) การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

พรพรหม พรรคพวก (2550 : 10-11) ได้กล่าวถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยวัดจาก 2 ตัวชี้วัด คือ

1.1 การดูแลรักษา ได้แก่ การใช้ของส่วนรวมแล้วมีการเก็บรักษา ใช้แล้วเก็บเข้าที่เดิมเพื่อให้ของอยู่ในสภาพที่ดี

1.2 ลักษณะการใช้ ได้แก่ การใช้อย่างประหยัด การใช้อย่างทะนุถนอม และการใช้อย่างรู้คุณค่า เพื่อให้ของส่วนรวมมีความคงทนใช้ได้นาน

2. การถือเป็นหน้าที่ ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ โดยวัดจาก 2 ตัวชี้วัด คือ

2.1 การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

2.2 การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

3. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน โดยไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรมนั้น โดยวัดจาก 2 ตัวชี้วัด คือ

3.1 การไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง

3.2 การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรมนั้น

พริยา นิลมาต (2550 : 13-14) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ ดังนี้

1. ด้านความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม บุคคลเกิดการรับรู้ว่า สภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง อยู่ในภาวะผิดปกติ ซึ่งมีผลกระทบต่อครอบครัว และประเทศชาติ เป็นภาวะที่จำเป็นต้องแก้ปัญหาให้อยู่ในภาวะปกติ

2. ด้านการวิเคราะห์วิจารณ์สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมถึงการคิดจำแนกสาเหตุ และกระบวนการที่ทำให้เกิดปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ทำให้อยู่ในภาวะไม่ปกติ รวมถึงผลกระทบของปัญหาด้านต่างๆ ว่าสัมพันธ์กันอย่างไร ร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่น ถึงสภาพปัญหา แนวทางป้องกันและแก้ไข

3. ด้านความรัก ความเอื้ออาทร ความสามัคคี การรวมกลุ่มของบุคคลในสังคม มีความหลากหลาย จึงจำเป็นต้องสร้างขึ้นบนพื้นฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคี

4. ด้านการรับรู้ความสามารถของตนเอง เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง มั่นใจในความสามารถตนเองในการที่จะช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง กระตือรือร้นต้องการหาวิธี แนวทางและทรัพยากรในการแก้ปัญหา

5. ด้านการลงมือปฏิบัติ หรือร่วมมือในการแก้ปัญหา สังคม เศรษฐกิจ การเมือง เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยการริเริ่มของตนเอง หรือเข้าร่วมกลุ่มต่างๆ เพื่อช่วยเหลือปัญหาสังคม

6. ด้านการมีเครือข่ายในการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือปัญหาสังคม ต้องมีการประสานเพื่อดำเนินการ ตามแนวทางในการช่วยเหลือสังคม โดยการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม ช่วยเหลือสังคม และร่วมมือกับองค์กรของรัฐและเอกชนในการกระทำเพื่อช่วยเหลือสังคม

อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์ (2550 : บทคัดย่อ) กล่าวว่าจิตสาธารณะมีองค์ประกอบอยู่ 3 ด้าน คือ 1) การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำให้เกิดของเสียหาย ชำรุดต่อส่วนรวม 2) การถือ เป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม และ 3) การเคารพสิทธิในการใช้ของ ส่วนรวมที่ใช้ประ โยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

มณีรัตน์ นุชชาติ (2553 : 12) วัตถุประสงค์การแสดงผลของจิตสาธารณะ 3 ด้าน ดังนี้

1. การใช้ พิจารณาจาก ความรู้ ความเข้าใจพฤติกรรมที่แสดงออก คือ
 - 1.1 การดูแลรักษาสิ่งของ เมื่อใช้แล้วมีการเก็บรักษาให้คงอยู่ในสภาพที่ดี
 - 1.2 ลักษณะการใช้ ใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม
2. การถือเป็นที่ พิจารณาจาก ความรู้ ความเข้าใจพฤติกรรมที่แสดงออก คือ
 - 2.1 ทำตามหน้าที่และเคารพกฎระเบียบที่กำหนด
 - 2.2 รับอาสาที่จะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวม ดูแลสอดส่องสิ่งของ ส่วนรวมของโรงเรียน

3. การเคารพสิทธิ พิจารณาจาก ความรู้ ความเข้าใจพฤติกรรมที่แสดงออก คือ

- 3.1 ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง
- 3.2 แบ่งปันและเปิด โอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

วัชรียา เขียนนอก (2554 : 16) กล่าวถึงองค์ประกอบของจิตสาธารณะที่มีความ สอดคล้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียน ซึ่งมี 3 องค์ประกอบดังนี้

1. การใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวม
2. การถือเป็นที่ที่ปฏิบัติต่อส่วนร่วม

3. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน

สรุปได้ว่า จิตสาธารณะ ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านความรู้ ซึ่งเป็นเรื่องของการรับรู้ของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง องค์ประกอบด้านความรู้สึก เป็นลักษณะของอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นหลังจากได้รับรู้ และองค์ประกอบด้านพฤติกรรม ซึ่งมีแนวโน้มที่จะลงมือปฏิบัติหรือร่วมมือในการแก้ปัญหา โดยเริ่มจากตนเองหรือการเข้าร่วมกลุ่มต่างๆ เพื่อช่วยเหลือสังคม

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้องค์ประกอบของชาย โพธิ์สิตา และคณะ (2540 : 14-15), ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร (2546 : 2-3), นวรินทร์ ตาก้อนทอง (2550 : บทคัดย่อ), พรพรหม พรรคพวง (2550 : 10-11) อัญชติ ยิ่งรักพันธุ์ (2550 : บทคัดย่อ), มณีรัตน์ นุชชาติ (2553 : 12) และวัชรียา เขียนนอก (2554 : 16) เนื่องจากองค์ประกอบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในปัจจุบัน มี 3 องค์ประกอบ คือ 1) การใช้หรือการกระทำ ที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยวัดจาก การดูแลรักษา และลักษณะการใช้ 2) การถือเป็นหน้าที่ ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ โดยวัดจาก การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และการรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม และ 3) การเคารพสิทธิ ในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยวัดจาก การเปิดโอกาสให้ผู้อื่น ได้สามารถใช้ของส่วนรวมนั้น และการไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตนเอง

4. พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ

การแสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะเป็นพฤติกรรมที่สามารถแสดงออกได้หลายลักษณะ ดังทบทวนวิชาการ นักการศึกษาได้รวบรวมไว้ ดังนี้

พระไพศาล วิสาโล (2546 : 23) กล่าวว่า การมีจิตสาธารณะโดยการอาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักการเสียสละเวลา พละกำลัง เป็นอาสาสมัครเพื่อส่วนรวม เป็นการทำความดีอย่างมีความสุข โดยไม่หวังผลตอบแทน ได้แก่ จิตที่พร้อมที่จะเสียสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ และจิตที่ไม่นิ่งดูเฉยเมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้คน เป็นจิตที่มีความสุข เมื่อได้ทำความดีและเห็นน้ำตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมด้วยบุญ คือ ความสงบ เย็น และพลังแห่งความดี

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2551 : 50) กำหนดตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ของผู้มีจิตสาธารณะ ดังนี้

ตัวชี้วัด 1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจไม่หวังผลตอบแทน
พฤติกรรมบ่งชี้

1. ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ทำงานด้วยความเต็มใจ
2. อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญา โดยไม่

หวังผลตอบแทน

3. แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินและอื่นๆ และช่วยแก้ปัญหาหรือสร้างความสุข
ให้กับผู้อื่น

ตัวชี้วัด 2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อ โรงเรียน ชุมชน และสังคม
พฤติกรรมบ่งชี้

1. ดูแล รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ
2. เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม
3. เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตาม

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น

สรุปได้ว่า พฤติกรรมที่แสดงถึงการมีจิตสาธารณะ มีลักษณะเป็นพฤติกรรมที่มุ่ง
ประโยชน์ต่อส่วนรวม มีการเสียสละแรงกาย แรงใจ และแรงทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นด้วย
ความสมัครใจ และเต็มใจ โดยไม่มุ่งหวังผลตอบแทนใดๆ

5. การวัดและประเมินจิตสาธารณะ

การวัดจิตสาธารณะเป็นการวัดพฤติกรรมด้านจิตพิสัย ซึ่งมีความสำคัญมาก และ
เป็นการยากที่จะวัดพฤติกรรมออกมาได้ชัดเจน ซึ่งนักวิชาการ นักการศึกษา ได้สรุปแนว
ทางการวัดไว้หลายประการ ดังนี้

ลิวัน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543 : 192-198) กล่าวว่าการใช้สถานการณ์
ย่อยๆ แล้วเขียนตัวเลือกให้ตอบ สถานการณ์ในที่นี้อาจจะยาวหรือสั้นก็ได้ แต่ให้เป็นลักษณะ
ที่มีปัญหาเชิงจริยธรรมอยู่ จะเห็นว่าแต่ละระดับอายุอาจจะแตกต่างกันก็ได้ ในการวัดจริยธรรม
หรือวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะนั้น อาจสร้างเป็นสถานการณ์ภาพ ซึ่งแปล
ความหมายมาจากภาษา และเหมาะสมกับเด็ก แต่หากเป็นผู้ใหญ่แล้ว ควรเป็นด้านภาษา เพราะ
สามารถกระตุ้นคุณลักษณะที่มีอยู่ในตัวของบุคคลให้ออกมาจากการเลือกตัวเลือกของข้อ
คำถาม

สรุปได้ว่า การวัดจิตสาธารณะเป็นพฤติกรรมด้านจิตพิสัยที่ไม่สามารถวัดได้
โดยตรง เนื่องจากเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกรู้ใจของบุคคล ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปตาม

สถานการณ์ ดังนั้น จึงควรวัดด้วยวิธีการที่หลากหลาย และเหมาะสมกับพฤติกรรมจิตสาธารณะที่เกิดขึ้น วัดหลายๆครั้งอย่างต่อเนื่อง วัดให้ครอบคลุมลักษณะของจิตสาธารณะ และจะต้องอาศัยเครื่องมือหลายชนิดรวมกัน โดยเครื่องมือแต่ละชนิดจะใช้วัดผลในรูปแบบและสถานการณ์ที่แตกต่างกัน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือวัดจิตสาธารณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า และการเลือกตอบ 3 ตัวเลือก ในการศึกษากลุ่มตัวอย่าง

6. ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะ

การมีจิตสาธารณะนั้น เป็นสิ่งที่เกิดตามวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล และสภาพแวดล้อมต่างๆ ดังนั้นนักวิชาการ นักการศึกษาได้สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะไว้ อย่างหลากหลาย ดังนี้

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจกร (2543 : 13) กล่าวว่า จิตสาธารณะหรือจิตสำนึกทางสังคม อยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยแวดล้อม 2 ประการ ดังนี้

1. ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ ภาวะทางสังคมเป็นภาวะที่ลึกซึ้งที่มีผลต่อจิตสำนึกด้านต่างๆ ของมนุษย์ เป็นภาวะที่ได้อบรม กล่อมเกลา และสะสมอยู่ในส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดที่ละน้อย ทำให้เกิดสำนึกที่มีรูปแบบหลากหลาย ภาวะแวดล้อมทางสังคมนี้เริ่มตั้งแต่พ่อแม่ พี่น้อง ญาติ เพื่อน ครู สื่อมวลชน บุคคลทั่วไป ตลอดจนระดับองค์กร วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ กฎหมาย ศาสนา รวมทั้งภาวะแวดล้อมด้านสื่อสารมวลชน และส่วนที่กำกับสำนึกของบุคคล คือ การได้สัมผัสจากการใช้ชีวิต ที่มีพลังต่อการเกิดสำนึก อาทิ การไปโรงเรียน ไปทำงาน ดูละคร ฟังผู้คนสนทนากัน เป็นต้น
2. ปัจจัยภายใน เป็นสำนึกที่เกิดจากการคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าและความดีงาม ส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะการปลูกฝังทางจิตใจ เพื่อขัดเกลาตนเองให้เป็นไปทางใดทางหนึ่ง โดยเกิดจากการรับรู้ จากการเรียนรู้ การมองเห็น การคิด แล้วนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่า ต้องการสร้างสำนึกแบบใด ก็จะมีการฝึกฝนและสร้างสำนึกเหล่านั้น

หฤทัย อาจปรี (2544 : 47) สรุปปัจจัยที่เป็นรูปธรรมอันจะนำไปสู่การเกิดจิตสาธารณะไว้ ดังนี้

1. การสร้างองค์กร ผู้นำ สื่อ นวัตกรรมใหม่ การสร้างประโยชน์ร่วมกัน
2. การทำให้เกิดกลุ่ม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีการเข้าร่วมกับกลุ่ม มีกิจกรรมสาธารณะอย่างต่อเนื่อง
3. มีทุนประชาคม ได้แก่ ความรู้ ภูมิปัญญา ทรัพยากร

4. การได้รับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ต่างๆ ทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา
 5. การสร้างเครือข่าย ทุกเพศ ทุกวัย
 6. การปรับเปลี่ยนโครงสร้าง โดยเริ่มจากตนเอง ให้มีระบบคิดที่ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
 7. การสร้างกฎระเบียบร่วมกัน สร้างความตระหนัก มีการปลูกฝังตั้งแต่เด็กให้เกิดวัฒนธรรมใหม่
 8. ความรู้สึกเป็นเจ้าของของฐานะพลเมืองไทย การสร้างจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของร่วมกัน การมีสิทธิทั้งส่วนตัวและส่วนรวม
 9. มีส่วนร่วมในด้านต่างๆ มีการเปิด โอกาสให้แสดงออก มีประเด็นที่จะเคลื่อนไหวร่วมกัน มีการเสียสละ ท่วมเท และการกระทำอย่างต่อเนื่อง ไม่ติดรูปแบบ มีการสร้างเครือข่าย และมีมาตรการหรือกฎหมายบังคับ
 10. พุทธทางวัฒนธรรม ได้แก่ ศาสนา ประเพณี ความเชื่อ จริยธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอื้ออาทรต่อกัน โดยเริ่มต้นจากสถาบันครอบครัว การให้การศึกษาและสื่อ จะมีส่วนร่วมสร้างความคิดที่หลากหลาย ซึ่งให้เป็นคุณ โทษ รวมทั้งการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม และมีชุมชนแห่งการเรียนรู้
 11. การมีผู้นำหรือบุคคลสาธารณะที่เป็นแบบอย่าง มีจิตสำนึกต่อสังคม มีคุณธรรม และสามารถสร้างระบบผู้นำร่วมกันได้
- เรียบ นมรัช (2552 : 80-83) วิเคราะห์และสรุปองค์ประกอบของจิตสาธารณะไว้ 9 องค์ประกอบ ดังนี้
1. มีการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงความร่วมมือ ประกอบด้วยพฤติกรรม 8 ประการ ดังนี้
 - 1.1 รับอาสาจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์เพื่อช่วยเหลือสังคม
 - 1.2 เข้าร่วมกิจกรรมชุมชนหรือสังคม เช่น ช่วยจัดงานวันเด็ก เลี้ยงอาหารมอบรางวัลของขวัญต่างๆ
 - 1.3 อาสาไปอบรมให้ความรู้ด้านต่างๆ แก่ประชาชนทั่วไป และนักเรียนตาม โรงเรียนต่างๆ ตาม โอกาส
 - 1.4 มีส่วนร่วมในการเตรียมความพร้อมเพื่อ เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม

1.5 เมื่อมีบอร์ดหรือข่าวประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการทำกิจกรรมสังคมต่างๆ จะเข้าไปอ่านทุกครั้ง

1.6 ให้ความร่วมมือแก่ทางราชการหรือเอกชนในการทำกิจกรรมสังคม

1.7 เข้าร่วมกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมอย่างต่อเนื่อง

1.8 มีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มอบรมขึ้นภายในหน่วยงานเพื่อช่วยเหลือ

สังคม

2. ความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี ประกอบด้วย พฤติกรรม 9

ประการ ดังนี้

2.1 ร่วมมือรณรงค์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ที่บ้านและที่ทำงาน

2.2 มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม ทำตามหน้าที่ และเคารพข้อตกลงของกลุ่ม

กลุ่ม

2.3 มีสัมพันธภาพที่อบอุ่นกับผู้อื่น

2.4 ปฏิบัติหน้าที่บนพื้นฐานของความเสมอภาค จริงใจ และมีเหตุผล

2.5 ยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นทุกครั้งที่มีโอกาส

2.6 เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันกับผู้อื่น

2.7 ร่วมมือร่วมใจในการทำงานเป็นทีม

2.8 ความรับผิดชอบต่อผลการกระทำของตนเอง

2.9 ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุภาพ มีน้ำใจ เอื้ออาทรต่อประชาชน

3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม ประกอบด้วย พฤติกรรม 9 ประการ ดังนี้

3.1 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาสังคม

3.2 การเข้าร่วมและช่วยเหลืองานของส่วนรวม

3.3 รับอาสาเพื่อทำกิจกรรมบางอย่างเพื่อส่วนรวม

3.4 เห็นความสำคัญของกลุ่มในการช่วยเหลือสังคม

3.5 ริเริ่มทำกิจกรรมบางอย่างเพื่อช่วยเหลือส่วนรวม

3.6 สามารถร่วมแก้ไขปัญหาและลงมือกระทำในการแก้ไขปัญหา

3.7 แสดงความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมทางสังคมเมื่อมีโอกา

3.8 รับรู้การทำกิจกรรมของสังคมเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส

3.9 สร้างสรรค์นวัตกรรมบางประการหรือความคิดใหม่ๆ ในการปฏิบัติงาน

4. ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ประกอบด้วย พฤติกรรม 6 ประการ ดังนี้

- 4.1 เก็บของส่วนรวมให้เป็นระเบียบเรียบร้อย
- 4.2 ไม่ทำให้ของส่วนรวมเกิดการชำรุดเสียหาย
- 4.3 ดูแลรักษาของส่วนรวมให้อยู่ในสภาพที่ดี
- 4.4 การแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคม
- 4.5 รับผิดชอบต่อดูแลของใช้ส่วนรวมให้อยู่ในสภาพที่ดีอยู่เสมอ
- 4.6 สามารถนำไปรณรงค์ร่วมกับผู้อื่นถึงการทำกิจกรรมเพื่อสังคม

5. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ประกอบด้วย พฤติกรรม

5 ประการ ดังนี้

- 5.1 วางแผนร่วมมือกันพัฒนาสังคม
- 5.2 ตระหนักรู้และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ
- 5.3 มีส่วนร่วมกันก่อให้เกิดความผูกพันร่วมกัน
- 5.4 การรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม
- 5.5 การรับรู้ รักษา พัฒนาสิ่งแวดล้อมให้เป็นประโยชน์อย่างยั่งยืน

6. มีมาตรฐานในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย พฤติกรรม 5 ประการ ดังนี้

- 6.1 ปฏิบัติงาน โดยยึดหลักจริยธรรม และวิชาชีพ
- 6.2 ปฏิบัติงานและพัฒนางานให้สิ่งมีคุณภาพและมาตรฐานที่ดี
- 6.3 ให้ความสำคัญกับการศึกษาใหม่ๆ ในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม
- 6.4 กล้าเผชิญปัญหา แก้ไขปัญหา โดยยึดหลักเหตุผล
- 6.5 มีการกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการปฏิบัติงาน

7. ยกย่องและให้เกียรติผู้อื่น ประกอบด้วย พฤติกรรม 3 ประการ ดังนี้

- 7.1 ยกย่องและให้เกียรติผู้อื่นเมื่อมีโอกาส
- 7.2 ใช้สิทธิของตนเองและให้เกียรติบุคคลอื่น
- 7.3 รับรู้ถึงสิทธิของตนเองในการร่วมมือกับหน่วยงานเพื่อทำกิจกรรม

สังคม

8. มุ่งองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้ ประกอบด้วย พฤติกรรม

3 ประการ ดังนี้

- 8.1 เข้าร่วมคิดแก้ปัญหาต่างๆ ให้กับหน่วยงานเมื่อมีโอกาส

8.2 ให้ความสนใจและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาต่างๆร่วมกับ
หน่วยงาน

8.3 งานอะไรก็ตามที่สามารถเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาได้ก็พร้อมที่จะทำงาน
นั้น

9. มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ประกอบด้วย พฤติกรรม 3 ประการ ดังนี้

9.1 สนใจเข้าร่วมในกิจกรรมสังคมเมื่อมีโอกาส

9.2 การเข้าร่วมกิจกรรมสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกเสียสละเพื่อผู้อื่นมากขึ้น

จากปัจจัยการเกิดจิตสาธาธารณะข้างต้น สรุปได้ว่า การเกิดจิตสาธาธารณะไม่สามารถแยกแยะได้ว่าเกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอกอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะทุกสรรพสิ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน จิตสำนึกที่มาจากภายนอกเป็นการเข้ามาโดยธรรมชาติ กระทบต่อความรู้สึกของบุคคล แล้วกลายเป็นจิตสำนึกโดยธรรมชาติ และมักไม่รู้ตัว แต่จิตสำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายใน เป็นความจงใจเลือกสรร บุคคลระลึกถึงตนเองเป็นอย่างดี เป็นสำนึกที่สร้างขึ้นเอง ระหว่างปัจจัยภายในและภายนอก เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน ดังนั้น การพัฒนาจิตสาธาธารณะจึงต้องกระทำควบคู่กันไปทั้งปัจจัยภายในและภายนอก รวมทั้งปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธาธารณะ

1. อັตมโนทัศน์

1.1 ความหมายของอັตมโนทัศน์

นักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของอັตมโนทัศน์ไว้ดังนี้

ชูชัย สมิทธิไกร (2540 : 66) กล่าวว่า อັตมโนทัศน์ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเอง ซึ่งจะคลุมถึงด้านต่างๆ อันได้แก่ ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตาหรือลักษณะร่างกาย ความรู้สึกนึกคิดต่อคุณค่าและความสามารถของตน

สุรางค์ โคว์ตระกูล (2544 : 424) ได้ให้ความหมายของอັตมโนทัศน์ไว้ว่า การรับรู้ตนเอง หมายถึง การรับรู้ ความรู้สึก ทศนคติ และความรู้เกี่ยวกับตนเองในด้านต่างๆ ทั้งด้านสติปัญญา ความสามารถ ทักษะต่างๆ รวมทั้งรูปร่างลักษณะทางด้านร่างกาย

ราตรี พัฒนรังสรรค์ (2544 : 64) ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ว่า หมายถึง ตนในส่วนที่เป็นความคิดเห็นที่คนเรามีต่อตนเอง หรือมองตนเองว่าเป็นคนอย่างไร คนส่วนนี้มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อความนึกคิดและการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์

ชณิดา นันทะวัน (2554 : 45) ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ว่าการที่นิสิตมีความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเองในด้านความสามารถของตนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ การแก้ปัญหาการทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การให้เหตุผล การคิด การมีมนุษยสัมพันธ์กับคนอื่น การคบเพื่อน การมองโลกในแง่ดี การทำงานร่วมกับผู้อื่น และด้านการปรับตัวทางอารมณ์ในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม

จากความหมายข้างต้นสรุปว่า อัตมโนทัศน์ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเอง เช่น ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับหน้าตาหรือลักษณะร่างกาย ความรู้สึกนึกคิดต่อคุณค่าและความสามารถของตนเอง

1.2 แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอัตมโนทัศน์

มีนักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้เสนอแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอัตมโนทัศน์ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ดังนี้

1. ทฤษฎีอัตมโนทัศน์ของ Roger (ไพฑูรย์ จันทะเสน, 2544 : 34 ; อ้างอิงจาก Bums, 1979 : 34-44 ; citing Roger, 1951 : 134-136) โรเจอร์อธิบายว่า อัตมโนทัศน์ คือ การมองตนเองโดยรับรู้และไตร่ตรองจากเจตคติและจินตนาการเป็นตัวกระตุ้นที่นำไปสู่พฤติกรรมเป็นความคิด ความรู้สึก ตลอดจนการรับรู้เกี่ยวกับตนเองที่สามารถถูกประเมินได้จากการรับรู้ตนเอง 3 ด้าน คือ

1.1 ด้านสัมฤทธิ์ผล (Academic Value) ความรู้สึกต่อตนเองในด้านสติปัญญา ทักษะ และความสามารถในด้านต่างๆ

1.2 ด้านการปรับตัวทางอารมณ์ (Emotional Adjustment) คือ ความรู้สึกต่อตนเองตามความกดดันทางอารมณ์ เช่น ความวิตกกังวล ความเครียด ความสุข ความภูมิใจ ความเศร้า ฯลฯ

1.3 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Relationship) คือ ความรู้สึกต่อตนเองในด้านความสัมพันธ์กับคนอื่น ความสามารถในการคบเพื่อน ความสามารถในการร่วมงานกับเพื่อน

2. ทฤษฎีของ Combs and Snygg (รัตนา ไกรสีหนาท 2534 : 20 ; อ้างอิงจาก Combs and Snygg, 1959 : 171-173) สรุปว่า อัตมโนทัศน์ เป็นความคิดและการรับรู้ใน

ความสามารถของบุคคลและทุกๆ สิ่งเกี่ยวกับคน โดยมีความเชื่อว่า บุคคลที่พยายามที่จะไปสู่ความสำเร็จในการปรับอัตร โนทัศน์ จึงมีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมของบุคคล โดยบุคคลจะปฏิเสธหรือบิดเบือนการรับรู้ที่ไม่สอดคล้องกับอัตร โนทัศน์ แต่จะเลือกรับรู้และแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับอัตร โนทัศน์เท่านั้น

3. ทฤษฎีของ William James (พรณิ (ชุกัย) เจนจิต. 2533 : 188 ; อ้างอิงจาก William James. n.d.) ได้สร้าง “กฎของเจมส์” (James’ Law) ซึ่งอธิบายว่า การแสดงพฤติกรรมของคนจะเป็นอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับแต่ละคนมองตนเองว่าเป็นอย่างไร คนจะเป็นผู้ประเมินความสำเร็จหรือล้มเหลว จากการได้รับหรือไม่ได้รับความเห็นชอบจากผู้อื่น หรืออีกนัยหนึ่ง คนเราจะรู้ว่าตนเองมีคุณค่าหรือมีความสามารถหรือไม่ จากการที่ผู้อื่นให้การยอมรับหรือไม่ให้การยอมรับ

4. ทฤษฎีพัฒนาการของ Ericson (พรทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ และคณะ. 2545 : 145 ; อ้างอิงจาก Esicson. n.d.) ได้กล่าวว่า บุคคลที่มีอายุ 12-17 ปีนั้น ในวันนี้จะป็นวัยเด็กเข้าสู่วัยรุ่นแล้ว ร่างกายและสติปัญญาของเด็กพัฒนาการใกล้เคียงกับผู้ใหญ่ บางครั้งการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจนเด็กไม่แน่ใจว่าจะอะไรเกิดขึ้น การรู้จักตนเองและการยอมรับตนเองจึงเป็นปัญหาที่สำคัญของวัยรุ่น สังคมเริ่มเข้ามาบีบบทบาทต่อการพัฒนาทางบุคลิกภาพของเด็กที่ทำให้เด็กวันนี้เกิดความว้าวุ่นไม่แน่ใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง เด็กวันนี้ต้องทดลองปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ก่อนที่เขาจะก้าวเข้าสู่ผู้ใหญ่ คือ

4.1 การรู้จักใช้เวลาให้ถูกต้องและมีประโยชน์

4.2 สร้างความมั่นใจในตนเอง กล้าที่จะทำตามความสามารถของตนเอง

กล้าเผชิญปัญหา และหาทางแก้ปัญหาใหม่

4.3 ทดลองบทบาทต่างๆ ที่สังคมกำหนดให้

4.4 ตั้งจุดมุ่งหมายในการทำงาน ตั้งระดับความสำเร็จ

4.5 สร้างบทบาททางเพศของตนเอง

4.6 รู้จักเป็นผู้นำและผู้ตาม

4.7 สร้างอุดมคติและแนวดำเนินชีวิตและรู้จักพัฒนาเปรียบเทียบกับผู้อื่น

ลักษณะทั้ง 7 ได้รับการสนับสนุน และเปิดโอกาสให้เด็กทดลองปฏิบัติอย่างเต็มที่ เด็กวัยรุ่นก็ไม่มีปัญหา และสามารถค้นหาบทบาทและหน้าที่ของเขาเอง เพื่อเขาจะได้รู้จักตัวเขาเองดีขึ้น ถ้าเขาได้รับการจัดวางหรือไม่ได้รับ โอกาสที่เขาควร ได้ เขาก็สับสนในบทบาท

หน้าที่ของเขา รู้สึกว่าตัวเองไม่มีคุณค่า ไม่มีจุดหมายที่แน่นอนในชีวิต ทำให้เขาไม่รู้จักตนเอง ซึ่งจะทำให้การพัฒนาในขั้นต่อไป ของเขามีแนวโน้มที่จะล้มเหลวไปด้วย

1.3 การพัฒนาของอัตมโนทัศน์

Damon and Hart (ประสาธ อิศรปริดา, 2546 : 90 ; อ้างอิงจาก Damon and Hart, 1982) กล่าวว่า ความเข้าใจพัฒนาการเกี่ยวกับ “ตน” เป็นพื้นฐานสำคัญของความเข้าใจพัฒนาการของอัตมโนทัศน์ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรก คือ ตัวเขาในฐานะผู้กระทำหรือผู้คิด (สรรพนามที่ใช้แทนตัวเอง คือ “I”) และส่วนที่สอง คือ ตัวเขาในฐานะผู้ถูกกระทำ หรือผู้ถูกคิดถึง หรือถูกสร้างภาพขึ้นมา (สรรพนามที่ใช้แทนตัวเอง คือ “Me”) ซึ่ง “Me” แยกองค์ประกอบได้ 4 ลักษณะ คือ

1. ภาพตัวเองที่เป็นรูปร่าง (Physical Self) เช่น ลักษณะทางกายภาพ ชื่อ หรือสิ่งที่เขาเป็นเจ้าของ
2. ภาพตัวเองที่เป็นการกระทำ (Active Self) เช่น พฤติกรรมต่างๆ และความสามารถของตน
3. ภาพตัวเองทางสังคม (Social Self) เช่น บทบาทตนเองในการเป็นสมาชิกของกลุ่มความสัมพันธ์ระหว่างตนกับผู้อื่น
4. ภาพตัวเองทางด้านจิตใจ (Psychological Self) เช่น ความเชื่อ ความรู้สึก ความคิด หรือจิตลักษณะต่างๆ (ความซื่อสัตย์ ความสุภาพ ฯลฯ)

1.4 การวัดอัตมโนทัศน์

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าเครื่องมือที่ใช้วัดอัตมโนทัศน์ มีลักษณะเป็นแบบอัตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ จริงที่สุด จริง ปานกลาง ก่อนข้างจริง และจริงบางครั้ง โดยวัดเชิงนิบาน (Positive Scale) และวัดเชิงนิเสธ (Negative Scale) (วิทย์พัฒนท สีหา, 2551 : 57-60) สำหรับชวลิตา นันทะวัน (2554 : 88-90) ใช้เครื่องมือวัดอัตมโนทัศน์ เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง และไม่จริง จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวกและทางลบ สอดคล้องกับพรสุดา ศรีปัญญา (2554 : 95-102) ใช้เครื่องมือวัดอัตมโนทัศน์ เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ จริงที่สุด จริง จริงบ้าง จริงน้อย และไม่จริงที่สุด จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ

ดังนั้น การสร้างแบบวัดอัตมโนทัศน์ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้สอดคล้องกับนิยามของอัตมโนทัศน์ที่กำหนด โดยใช้แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ

“จริงที่สุด จริง จริงบ้าง จริงน้อย และไม่จริง” นักเรียนที่ได้คะแนนสูง แสดงว่า มีอัตมโนทัศน์ที่ส่งเสริมการมีจิตสาธารณะมากกว่านักเรียนที่ได้รับคะแนนต่ำ

2. เจตคติต่อจิตสาธารณะ

2.1 ความหมายของเจตคติต่อจิตสาธารณะ

นพมาศ ชีรเวทิน (2539 : 90) กล่าวว่า เจตคติเป็นความเชื่อที่คงทนที่มนุษย์เรียนรู้มาเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่าง เป็นการรวมตัวเป็นกลุ่มของความเชื่อ จนกระทั่งมีความมั่นคงและเป็นระบบ

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2538 : 118-119) สรุปว่า เจตคติเป็นอารมณ์หรือความรู้สึกอันเกิดจากความคิดเห็นต่อสิ่งนั้นๆ โดยแสดงพฤติกรรมโน้มเอียงอย่างใดอย่างหนึ่งในรูปแบบของการประเมิน เช่น ชอบ ไม่ชอบ เป็นต้น

เรียบ ศรีทอง (2542 : 100) ให้ความหมายของเจตคติว่าเป็นสภาพของความคิด ความเชื่อ อารมณ์ ความรู้สึก และท่าทีของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด และแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมต่างๆ เช่น ความชอบ ไม่ชอบ

สิทธิโชค วรรณสันติกุล (2547 : 121) กล่าวว่าเจตคติ เป็นความรู้สึกของคนที่เรามี ไม่ว่าจะเป็นด้านดีหรือไม่ดีต่อสิ่งที่เป็นเป้าหมาย เมื่อคนเรามีเจตคติต่อเป้าหมายไม่ว่าจะเป็นสิ่งใดก็ตาม หมายความว่า คนเราต้องรู้สึกรัก ชอบเกลียดกลัว ดี เลว ฯลฯ ต่อสิ่งนั้น คนเราไม่ใช่นักสังเกตปรากฏการณ์สังคมที่เป็นกลาง เรามักจะมีความรู้สึกต่อสิ่งที่เราสังเกตนั้นทางใดทางหนึ่งหรือไม่มากก็น้อย

จากความหมายของเจตคติต่อจิตสาธารณะ หมายถึง ความรู้สึก ความเชื่อ และแนวโน้มพฤติกรรมของนักเรียนที่มีจิตสาธารณะอย่างมีทิศทางว่าชอบหรือไม่ต่อชอบ พอใจหรือไม่พอใจ ความรู้สึกที่เกิดขึ้น โดยอัตโนมัติ เกิดจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ ซึ่งจะส่งผลทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาตอบสนองสิ่งนั้นๆ

2.2 องค์ประกอบของเจตคติต่อจิตสาธารณะ

สิทธิโชค วรรณสันติกุล (2547 : 121) แบ่งการประเมินค่าเจตคติเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่

1. องค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก (Affective Component) ต่อสิ่งนั้น
2. องค์ประกอบด้านความคิดความเชื่อ (Cognitive Component) ต่อสิ่งนั้น

3. องค์ประกอบด้านการแสดงพฤติกรรม (Behavioral Component) ต่อตั้ง
นั้น

เรียม ศรีทอง (2542 : 103) กล่าวว่า เจตคติเป็นพฤติกรรมทางสังคมของบุคคล มีองค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมเจตคติเกิดจากกระบวนการทางสังคม ประสบการณ์เรียนรู้ชีวิต บุคลิกภาพของคน และตัวแบบต่างๆ

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2543 : 108-109) สรุปลักษณะเจตคติจากการศึกษาของนักจิตวิทยา 3 แนวทาง ดังนี้

1. เจตคติที่มีสามองค์ประกอบ ได้แก่

- 1.1. องค์ประกอบด้านสติปัญญา (Cognitive Component) หมายถึง องค์ประกอบด้านความเชื่อ ความรู้ ความคิด และความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อเป้าหมายเจตคติ
- 1.2. องค์ประกอบด้านอารมณ์หรือความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ ดี ไม่ดี ที่บุคคลมีต่อเป้าหมายของเจตคติ
- 1.3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) หมายถึง ความพร้อมหรือแนวโน้มที่บุคคลจะปฏิบัติต่อเป้าหมายของเจตคติ

2. เจตคติที่มีสององค์ประกอบ ได้แก่

- 2.1 องค์ประกอบด้านสติปัญญา (Cognitive Component) หมายถึง องค์ประกอบด้านความเชื่อ ความรู้ ความคิด และความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อเป้าหมายของเจตคติ
- 2.2 องค์ประกอบด้านอารมณ์หรือความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ ดี ไม่ดี ที่บุคคลมีต่อเป้าหมายของเจตคติ

3. เจตคติที่มีองค์ประกอบเดียว คือ องค์ประกอบด้านอารมณ์หรือความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ ดี ไม่ดี ที่บุคคลมีต่อเป้าหมายของ เจตคติ

จากที่กล่าวมา 3 แนวทางปรากฏว่าแนวทางที่ได้รับการยอมรับในปัจจุบัน คือ เจตคติที่มีองค์ประกอบเดียว

จากองค์ประกอบของเจตคติต่อจิตสาธารณะที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า เจตคติต่อจิตสาธารณะ มี 3 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านอารมณ์ความรู้สึก ด้านความคิดความเชื่อ และด้านการแสดงพฤติกรรม ต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน

2.3 การวัดเจตคติต่อจิตสาธารณะ

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าเครื่องมือที่ใช้วัดเจตคติ ต่อจิตสาธารณะ มีลักษณะเป็นแบบอัตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ จริงที่สุด จริง ไม่แน่ใจ ไม่จริง และไม่จริงที่สุด จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ (โกศล มีความดี, 2547 : 44-45) เช่นเดียวกับ พิมพ์ กำเหนิดผล (2552 : 87-88) ใช้เครื่องมือที่ใช้วัดเจตคติต่อจิตสาธารณะ มีลักษณะเป็นแบบอัตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ จริง ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง และไม่จริง จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ สอดคล้องกับณัฐพงศ์ ดีไพโร และศักดิ์สายันต์ ไยสามเสน (2553 : 7-8) ใช้เครื่องมือวัดเจตคติต่อจิตสาธารณะ เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด สอดคล้องกับพรสุดา ศรีปัญญา (2554 : 95-102) ใช้เครื่องมือวัดเจตคติต่อจิตสาธารณะ เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ จริงที่สุด จริงจริงบ้าง จริงน้อย และไม่จริงที่สุด จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ

ดังนั้น การสร้างแบบวัดเจตคติต่อจิตสาธารณะ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้สอดคล้องกับนิยามของเจตคติต่อจิตสาธารณะที่กำหนด โดยใช้แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ “จริงที่สุด จริงจริงบ้าง จริงน้อย และไม่จริง” นักเรียนที่ได้คะแนนสูง แสดงว่ามีเจตคติต่อจิตสาธารณะมากกว่านักเรียนที่ได้รับคะแนนต่ำ

3. ลักษณะมุ่งอนาคต

3.1 ความหมายของลักษณะมุ่งอนาคต

มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษา ให้ความหมายของลักษณะมุ่งอนาคต ไว้ดังนี้ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 24) กล่าวว่า ลักษณะมุ่งอนาคต หมายถึงความสามารถในการควบคุมตนเองของบุคคล ซึ่งแสดงออกเป็นพฤติกรรมการอดได้ หรือได้ในสถานการณ์ต่างๆ เช่น การรอรับรางวัลที่ใหญ่กว่าในอนาคตแทนรางวัลเล็กน้อยซึ่งได้รับในทันที หรือการงดบริโภคความต้องการในปัจจุบันของตน เพราะเล็งเห็นผลร้ายที่จะเกิดตามมา หรือการเพียรพยายามในปัจจุบันเพื่อจุดมุ่งหมายที่ยิ่งใหญ่ในอนาคต ลักษณะมุ่งอนาคตนี้ตรงข้ามกับลักษณะมุ่งปัจจุบัน และอาจถือว่าเป็นลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลได้

จินตนา บิลมาศ และคณะ (2529 : 22) กล่าวว่า ลักษณะมุ่งอนาคต หมายถึงความสามารถในการคาดการณ์ไกลและเล็งเห็นผลดี และผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สามารถวางแผนปฏิบัติเพื่อรับผลดีหรือป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

สมคุณ ชาญนวงศ์ (2533 : 51) ได้ให้ความหมายของลักษณะมุ่งอนาคต-ควบคุมตนสูง คือ 1) สามารถวางแผนล่วงหน้าได้ โดยคาดการณ์ถึงผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ 2) สามารถอดได้ รอได้ 3) มีความเชื่อมั่นในผลของการกระทำว่า ทำดีย่อมได้ผลดีตอบแทน 4) เป็นบุคคลที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ อย่างสมเหตุสมผล 5) สามารถงดเว้นจากการกระทำบางชนิดที่สังคมไม่ยอมรับ หรือผลเสียต่อสุขภาพได้ การมุ่งอนาคตเกิดจากการสะสมของการเรียนรู้จากประสบการณ์ตั้งแต่อดีตของบุคคลเกี่ยวกับความมั่นคงของสภาพแวดล้อม ถ้าสังคมมีความมั่นคงของสภาพแวดล้อมสูง ไม่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ บุคคลในสังคมสามารถคาดการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างแม่นยำ คนในสังคมนั้นจะมีลักษณะมุ่งอนาคตสูง ถ้าลักษณะมุ่งอนาคตมีมากในบุคคล สังคมมีบุคคลเหล่านั้นอาศัยอยู่จะกลายเป็นสังคมที่ทันสมัย ส่วนสังคมที่มีความแร้นแค้นบุคคลมีอาชีพทางการเกษตรที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ และไม่สามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมได้ บุคคลจะมีลักษณะมุ่งปัจจุบันมากกว่าการมุ่งอนาคต

ชนิดา นันทะวัน (2554 : 35) กล่าวว่า ลักษณะมุ่งอนาคต หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ไกลจากการกระทำเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียน สามารถวางแผนด้านการเรียนของตนเองในอนาคตได้ และมองเห็นผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีความเพียรพยายามปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้ และสามารถอดทนได้ รอได้ในผลการปฏิบัตินั้น จากความหมายข้างต้น สรุปว่า ลักษณะมุ่งอนาคต หมายถึง ความมีพลังจิตที่กล้าแข็ง มีความสามารถคาดการณ์ไกล

3.2 การวัดลักษณะมุ่งอนาคต

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าเครื่องมือที่ใช้วัดลักษณะมุ่งอนาคต มีลักษณะเป็นแบบอัตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ จริงที่สุด จริง ไม่แน่ใจ ไม่จริง และไม่จริงที่สุด จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ (โกศล มีความดี. 2547 : 46-47) เช่นเดียวกับ พิมพา กำเหนิดผล (2552 : 93-94) ใช้เครื่องมือที่ใช้วัดลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน มีลักษณะเป็นแบบอัตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ จริง ก่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ก่อนข้างไม่จริง และไม่จริง จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ สอดคล้องกับ ชนิดา นันทะวัน (2554 : 93) ที่เครื่องมือวัดลักษณะมุ่งอนาคต มีลักษณะเป็นแบบอัตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง และไม่จริง จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ ซึ่งสอดคล้องกับวัชรียา เขียนนอก (2554 : 80) ใช้เครื่องมือวัดลักษณะมุ่ง

อนาคต เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ จริงมากที่สุด จริงมาก จริงน้อย และจริงน้อยที่สุด จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ

ดังนั้น การสร้างแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคต ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้สอดคล้องกับนิยามของลักษณะมุ่งอนาคต ที่กำหนด โดยใช้แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ “จริงที่สุด จริง จริงบ้าง จริงน้อย และไม่จริง” นักเรียนที่ได้คะแนนสูง แสดงว่า มีจิตสาธารณะซึ่งเกิดจากลักษณะมุ่งอนาคต มากกว่านักเรียนที่ได้รับคะแนนต่ำ

4. คำนียมบุคคลทางครอบครัว

4.1 ความหมายของค่านียมบุคคลทางครอบครัว

มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษา สรุปความหมายค่านียมบุคคลทางครอบครัว ดังนี้

Rokeach (ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2546 : 269 ; อ้างอิงจาก Rokeach. 1968) ให้ความหมายของค่านียมบุคคลทางครอบครัวว่า เป็นความเชื่ออย่างหนึ่งซึ่งมีลักษณะค่อนข้างถาวร และเชื่อวิธีปฏิบัติบางอย่างหรือเป้าหมายอย่างอื่น

Smith and Schwartz (ศิริอร วิชชาวุธ. 2549 : 203 ; อ้างอิงจาก Smith and Schwartz. 1997 : 80) สรุปความหมายของค่านียมได้ดังนี้

1. ค่านียม คือ ความเชื่อ แต่ไม่ใช่ความเชื่อที่เป็นปรนัย หรือ ความคิดที่เย็นชา ทั้งนี้เพราะเมื่อใดที่ค่านียมถูกกระตุ้น มันจะผสมผสานอยู่ในอารมณ์
2. ค่านียมจะเกี่ยวโยงไปถึงเป้าหมายที่ปรารถนาและแนวทางในการกระทำเมื่อได้ในเป้าหมายนั้น เช่น ความเท่าเทียมกันเป็นเป้าหมายที่ปรารถนา ดังนั้น แนวทางที่จะได้เป้าหมายนี้จะต้องมีการปฏิบัติที่ยุติธรรม และเสมอภาค เป็นต้น

3. ค่านียมอยู่เหนือเหตุการณ์ทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมเฉพาะ หรือ สถานการณ์ที่ต่างกัน เช่น ค่านียมในการเชื่อฟัง ถ้าบุคคลมีค่านียมในการเชื่อฟัง เขาจะมีพฤติกรรมเชื่อฟังในทุกสถานการณ์ไม่ว่าเหตุการณ์นั้นจะเกิดขึ้น ณ ที่ใด

4. ค่านียมจะเป็นตัวชี้้นำในการเลือกหรือประเมินพฤติกรรมของบุคคลและเหตุการณ์ต่างๆ

5. ค่านียมจะมีลำดับความสำคัญ ลำดับความสำคัญนี้จะกำหนดลำดับก่อนหลังของการกระทำตามค่านียมต่างๆ

ทักษิณี ทองสว่าง (2549 : 91) กล่าวว่า ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว หมายถึง ความรู้สึกของนิสิตที่แสดงออกและการกระทำถึงการปฏิบัติต่อความมีระเบียบวินัยที่เป็นข้อปฏิบัติของครอบครัว การเชื่อฟังคำสอนของพ่อแม่และญาติพี่น้อง การแสดงความช่วยเหลืองานของครอบครัว การทำกิจกรรมร่วมในครอบครัวการแบ่งปันสิ่งของ ความเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ที่ตนเอง ได้ยึดถือปฏิบัติตามวิถีชีวิตของครอบครัว

จากความหมายข้างต้น สรุปว่า ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว หมายถึง ความเชื่ออย่างหนึ่งซึ่งมีลักษณะค่อนข้างถาวร เกี่ยวโยง ไปถึงเป้าหมายที่ปรารถนาและแนวทางในการกระทำเมื่อได้ในเป้าหมายนั้นเป็น และเชื่อวิธีปฏิบัติบางอย่างหรือเป้าหมายอย่างอื่น ความรู้สึกและการกระทำถึงการปฏิบัติต่อความมีระเบียบวินัยที่เป็นข้อปฏิบัติของครอบครัว

4.2 องค์ประกอบของค่านิยมบุคคลทางครอบครัว

มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษา สรุปองค์ประกอบค่านิยมบุคคลทางครอบครัว ดังนี้

Rokeach (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2546 : 270 ; อ้างอิงจาก Rokeach. 1968) กล่าวว่าหลักการสำคัญของค่านิยม มีส่วนประกอบ 5 ข้อ คือ

1. ค่านิยมเป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากวัฒนธรรม สถาบันทางสังคม และบุคลิกภาพของกลุ่มคนในสังคมนั้น
2. ในขณะที่เดียวกันอิทธิพลของค่านิยม ก็จะแสดงออกทางเจตคติและพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ทุกรูปแบบ
3. ปริมาณของค่านิยมมีอยู่ไม่มากนัก และอยู่ในข่ายที่จะรวมเป็นระบบและศึกษาได้
4. ความแตกต่างของค่านิยมจะแสดงออกทางระดับเจตคติมากกว่าทางอื่น
5. ค่านิยมอาจจะรวมกันเข้าเป็นระบบค่านิยมได้

ชณิดา นันทะวัน (2554 : 52-53 ; อ้างอิงจาก ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2546) กล่าวว่า ค่านิยมของบุคคลจะอยู่ในความเชื่อแบบกำหนดการ ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ

1. ค่านิยมมีลักษณะเป็นความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive) ซึ่งบุคคลนั้นจะรู้และเข้าใจเป้าหมายที่ถูกในชีวิตของเขา ที่เขาพยายามไฝหา
2. ค่านิยมมีลักษณะเป็นความรู้สึกด้านอารมณ์ (Affective) บุคคลมีอารมณ์อ่อนไหวเกี่ยวกับค่านิยมนั้น เช่น รักหรือเกลียด ชอบหรือไม่ชอบ

3. ค่านิยมมีองค์ประกอบของพฤติกรรม (Behavioral) ค่านิยมนำไปสู่พฤติกรรมทั้งภายนอกและภายใน และอาจถูกกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติได้ มีอยู่ 3 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านจริยธรรม เป็นค่านิยมในด้านความประพฤติ คุณธรรม เช่น คำสอน ศีลธรรม จริยธรรมของมนุษย์

3.2 ด้านสุนทรียภาพ เป็นค่านิยมในด้านความงามที่แสดงออก เช่น ความงานศิลปะด้านดนตรี

3.3 ด้านสังคมการเมือง เป็นค่านิยมที่มีอยู่ในสังคมเกี่ยวข้องกับ การดำเนินชีวิตด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ

จากความหมายข้างต้น สรุปว่า องค์ประกอบค่านิยมบุคคลทางครอบครัว มีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านอารมณ์ความรู้สึก และด้านพฤติกรรม

4.3 การวัดค่านิยมบุคคลทางครอบครัว

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าเครื่องมือที่ใช้วัดค่านิยมบุคคลทางครอบครัว มีลักษณะเป็นแบบอัตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ จริงที่สุด

จริง ปานกลาง ค่อนข้างจริง และจริงบางครั้ง จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ (วิทย์พัฒนท สีหา. 2551 : 57-60) สอดคล้องกับ ชลิตดา นันทะวัน (2554 : 97-98) ใช้แบบวัดค่านิยมบุคคลทางครอบครัว เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง และไม่จริง จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ

ดังนั้น การสร้างแบบวัดค่านิยมบุคคลทางครอบครัว ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้สอดคล้องกับนิยามของค่านิยมบุคคลทางครอบครัวที่กำหนด โดยใช้แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ “จริงที่สุด จริง จริงบ้าง จริงน้อย และไม่จริง” นักเรียนที่ได้คะแนนสูง แสดงว่ามีจิตสาธารณะซึ่งเกิดจากได้รับค่านิยมบุคคลทางครอบครัวมากกว่านักเรียนที่ได้รับคะแนนต่ำ

5. คุณธรรมจริยธรรม

5.1 ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม

นักการศึกษาได้ให้ความหมายคุณธรรมไว้หลายทัศนะ ดังนี้

ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ (2541 : 82) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง คุณภาพของจิตใจที่เข้าถึงความดีงามขั้นสูง ซึ่งเป็นขั้นที่อยู่เหนือสภาพของสังคม สิ่งแวดล้อมเป็นคุณงามความดีในตัวเอง

บุญญานนท์ ศรีโท (2554 : 33) กล่าวว่า คุณธรรม เป็นสภาพคุณงาม ความดี ความรู้สึกในด้านดีที่มีอยู่ในจิตใจของบุคคลที่จะส่งผลให้บุคคลประพฤติดี เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม

จรวยพร ธรณินทร์ (2552 : 221) คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีที่เป็นธรรมชาติ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม โดยสิ่งที่เป็นตัวบังคับให้ประพฤติดี มาจากสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ ทำให้คนเคยชินจากการประพฤติดี และใช้เป็นพลังในการผลักดันให้คนทำงาน

สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดี ซึ่งเป็นสภาวะจิตใจที่มั่นคง และแสดงออกมาในรูปการกระทำอยู่ในทางสายกลาง ความรู้กับคุณธรรมแยกกัน ไม่ออก แต่ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน

นอกจากนี้นักการศึกษาได้ให้ความหมายจริยธรรมไว้หลายทัศนะ ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (2546 : 291) ให้คำอธิบายว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กุศลธรรม

ไสว มาลาทอง (2542 : 6) กล่าวว่า จริยธรรม มาจาก 2 คำ คือ จริยะ + ธรรม ซึ่งแปลตามศัพท์ คือ จริยะ แปลว่า ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ ธรรม แปลว่า คุณความดี คำตั้งสอนในศาสนา หลักปฏิบัติในทางศาสนา ความจริง ความยุติธรรม ความถูกต้อง กฎเกณฑ์ เมื่อนำเอาคำว่าจริยะ มาต่อกับคำว่าธรรม เป็นจริยธรรม แปลความหมายได้ว่า กฎเกณฑ์แห่งความประพฤติ หรือหลักความจริงที่เป็นแนวทางแห่งความประพฤติปฏิบัติ

พิไลลักษณ์ ทองรอด (2547 : 9 ; อ้างอิงจาก Piaget. 1960) กล่าวว่า จริยธรรม คือ องค์ประกอบของกฎเกณฑ์ที่บุคคลยอมรับว่าถูกต้อง ว่าควรเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคม

ศุภรัตน์ ทองอ่อน (2550 : 55) สรุปว่า จริยธรรม หมายถึง ความรู้สึก รับผิดชอบ ชั่วดีของบุคคล หรือกลุ่มคน ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานของความประพฤติปฏิบัติในสังคม โดยที่บุคคลจะพัฒนาขึ้นจนกระทั่งมีจริยธรรมของตนเอง โดยอาศัยเกณฑ์จากสังคม เป็นเครื่องตัดสินว่าการกระทำนั้นถูกหรือผิด

บุญญานนท์ ศรีโท (2554 : 33) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติ ตลอดจนการคิดในทางที่ถูกต้อง ดีงาม มีคุณประโยชน์ทั้งตนเอง และส่วนรวมสามารถควบคุมตนเองในการประพฤติปฏิบัติ และการปรับตัวเพื่อความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขในสังคม

พรสุดา ศรีปัญญา (2554 : 40) สรุปว่าจริยธรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม ถูกต้อง เหมาะสม บนพื้นฐานของประเพณีและกฎเกณฑ์ของสังคมนั้นๆ

สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง แนวทางของการประพฤติชอบทั้งกาย วาจา และใจ เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง ความประพฤติที่ดีงาม อันเกิดจากรากฐานความคิดที่ถูกต้อง ค่านิยมที่ถูกต้อง เป็นเครื่องมือควบคุมและกำกับพฤติกรรมของคน ให้มีความรู้สึกนึกคิดและแสดงออกในสิ่งที่ดีงาม ก่อให้เกิดประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคมส่วนรวม

5.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538 : 2-16) ได้นำเสนอความสำคัญเกี่ยวกับเหตุผลเชิงจริยธรรมในทฤษฎีค่านิยม ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เสนอจิตลักษณะ 8 ประการ ซึ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ราก ลำต้น และส่วนที่เป็นดอกและผลของต้นไม้ม ดังนี้

ส่วนแรก คือ ราก แทนจิตลักษณะพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. สุขภาพจิต หมายถึง ความวิตก กังวล ตื่นเต้น ไม่สบาย ของบุคคลอย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์
2. ความเฉลียวฉลาดหรือสติปัญญา หมายถึง การรู้การคิดในขั้นรูปธรรมหลายด้าน และการคิดในขั้นนามธรรม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้การคิดของ Piaget
3. ประสบการณ์ทางสังคม หมายถึง การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความเห็นอกเห็นใจ และสามารถควบคุมหรือทำนายความรู้สึกของผู้อื่น

ส่วนที่สอง คือ ลำต้น เป็นผลจากจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก ประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ประการ ได้แก่

1. ทศนคติ ค่านิยม และคุณธรรม ทศนคติ หมายถึง การเห็นประโยชน์โทษ ของสิ่งสิ่งหนึ่ง ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าดีงาม ส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา เช่น ความกตัญญู ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความพอใจไม่พอใจต่อสิ่งนั้น และพร้อมที่จะมีพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น

2. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เจตนาของการกระทำที่ทำเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวหรือพวกพ้อง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีทางเหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg

3. ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ไกลว่าสิ่งที่กระทำลงไปในปัจจุบันจะส่งผลอย่างไร ในปริมาณเท่าใด ต่อใคร ตลอดจนความสามารถในการอดได้ รอได้ สามารถอดเปรี้ยวไว้กินหวาน ได้

4. ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง ความเชื่อว่าผลที่ตนกำลังได้รับอยู่ เกิดจากการกระทำของตนเอง มิใช่เกิดจากโชคเคราะห์ ความบังเอิญ หรือการควบคุมของคนอื่น เป็นความรู้สึกในการทำนายได้ ควบคุมได้ของบุคคล ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎี Locus of Control ของ Rotter (1966 : 114)

5. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความพยายามฝ่าฟันอุปสรรค การทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่ย่อท้อ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีแรงจูงใจของ แม็คเคลแลนด์ (McClelland. 1963 : 98)

ส่วนที่สาม คือ ส่วนของดอกและผล เป็นส่วนของพฤติกรรมของคนดีและเก่ง ซึ่งแสดงพฤติกรรมทำความดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งพฤติกรรมของคนดี และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแบ่งเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ

1. พฤติกรรมของคนดี ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก ได้แก่

1.1 พฤติกรรมไม่เบียดเบียนตนเอง เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่ทำร้ายหรือทำลายตนเอง เช่น การดูแลสุขภาพของตนเอง การบริโภคสิ่งที่มีประโยชน์ ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่ติดยาเสพติด ไม่เล่นการพนัน เป็นต้น

1.2 พฤติกรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นพฤติกรรมที่ไม่ทำร้าย ทำลาย หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น พฤติกรรมสุภาพบุรุษ ไม่ก้าวร้าว ขบขี้ อย่างมีมารยาท ซื่อสัตย์ เป็นต้น

2. พฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก ได้แก่

2.1 พฤติกรรมรับผิดชอบ เช่น พฤติกรรมการเรียนการทำงาน พฤติกรรมการปกครองของหัวหน้า และเคารพกฎหมาย เป็นต้น

2.2 พฤติกรรมการพัฒนา เป็นการพัฒนาตนเอง ผู้อื่น และสังคม เช่น ใฝ่รู้รักการอ่าน เป็นกัลยาณมิตร การอาสา ช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของสังคม เป็นต้น

ทฤษฎีทางจริยธรรม Thomas (ลั้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2543 : 169-170) ได้กล่าวถึงจริยธรรมว่า เป็นสิ่งที่ไม่ได้คิดมาแต่กำเนิด แต่จริยธรรมเกิดจากสิ่งแวดล้อมสังคมเป็นสำคัญ ทั้งจากครอบครัว เพื่อน โรงเรียน สื่อ ลั้วนมีอิทธิพลในการพัฒนาจริยธรรม โดยองค์ประกอบที่มีปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับสิ่งแวดล้อมมี 4 อย่าง คือ

1. ความถี่ของประสบการณ์เด็กจากสิ่งแวดล้อม
2. ชีวิตเด็กในจุดใดที่สิ่งแวดล้อมให้ประสบการณ์
3. ต้นแบบของคนในสังคมที่อาศัยอยู่
4. ผลพวงของการแสดงออกทางจริยธรรมในสังคมนั้น

ลั้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543 : 170-176) ได้สรุปทฤษฎีพัฒนาจริยธรรม ไว้ 3 ทฤษฎี ดังนี้

1. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) องค์ประกอบสำคัญในทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ (Freud) คือ Id Ego และ Superego ซึ่ง Id เป็นแหล่งพลังงานทางจิตเบื้องต้น และเป็นที่ตั้งแห่งสัญชาตญาณ เป็นความต้องการแสวงหาเพื่อตนเอง ต่อมาก็มี Ego เป็นผู้ควบคุมพฤติกรรมของ Id ซึ่ง Ego อาศัยหลักแห่งความจริง คือ สิ่งปรากฏอย่างแท้จริง จากนั้นจะมีการเรียนรู้พัฒนาขึ้นมา การเรียนรู้ทำให้ฉลาด สามารถเป็นนายเหนือความอยากอันเกิดแก่ Id การเรียนรู้อาศัยการรับรู้ ความจำ ความคิด และส่งเสริมให้ Ego เข้มแข็ง Superego เป็นหลักแห่งอุดมคติและศีลธรรมจรรยา Superego แบ่ง ได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1 Ego-Ideal คือ อุดมคติ เป็นแนวคิดของผู้ใหญ่ สังคมที่สอดคล้องว่าอะไร เป็นสิ่งที่ควร และมีอุปสรรคตามแล้ว จะเป็นที่ยอมรับชมชอบของผู้ใหญ่ในสังคม

1.2 Conscience คือ มโนธรรม ได้แก่ ความรู้สึก ว่า อะไรคือควรทำ อะไรชั่วควรเว้น ในขั้นนี้เด็กจะพัฒนาจากการที่เด็กเคยกระทำผิดอยู่ในใจ เช่น ผู้ใหญ่สอนให้เกลียดชังความสกปรก ถ้าเราไปนิยมก็จะได้รับโทษ เราจึงเว้นเสีย บุคคลในระดับนี้จะเคร่งต่อหลักศีลธรรมเป็นอันมากเป็นส่วนสำคัญที่ป้องกันการกระทำผิด

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่ากฎเกณฑ์ของสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญให้เกิดการพัฒนาจริยธรรม ทฤษฎีนี้พยายามอธิบายกระบวนการเรียนรู้ โดยหลักการเสริมแรงและหลักการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ปรากฏการณ์ของสังคม

3. ทฤษฎีทางสติปัญญา (Cognitive Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อเรื่องกิจกรรมทางสมองของแต่ละบุคคลมีความสำคัญกว่าพฤติกรรมอันเกิดจากอิทธิพลของสังคมภายนอก กิจกรรมทางสมองเป็นกระบวนการทางสติปัญญา ซึ่งรวมทั้งการรับรู้ ความจำ และการพิจารณาตัดสินใจ ทฤษฎีทางสติปัญญามีทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Piaget และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg

3.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Piaget ซึ่งกล่าวว่า พัฒนาการทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับความฉลาด หรือการพัฒนาทางสติปัญญา โดยเสนอแนวคิดการพัฒนากฎทางจริยธรรมเป็น 2 ระยะ คือ

3.1.1 ระยะเด็กยึดหลักจริยธรรมจากผู้อื่น ระยะนี้เป็นช่วยเด็กมีอายุก่อน 8 ปี โดยประมาณ เด็กชอบแสดงลักษณะเอาตนเป็นศูนย์กลาง เด็กจะยึดกฎเกณฑ์ตายตัว ผิดเป็นผิด หรือ ถ้าผิดต้องได้รับโทษโดยไม่คำนึงถึงสาเหตุอื่น จริยธรรมของเด็กช่วงนี้เป็นการแสดงความเคารพเพื่อฟังพ่อแม่หรือผู้ใหญ่

3.1.2 ระยะเด็กยึดหลักจริยธรรมของตนเอง เป็นระยะเด็กที่มีอายุ 9-12 ปี วัยนี้เด็กมีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน การตัดสินใจทางจริยธรรมของเด็กมีความคิดเป็นของตนเอง มีความยืดหยุ่น มีเหตุผลที่คำนึงถึงความยุติธรรมและพิจารณาผลกระทบบ้างด้วย

3.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2538 : 28-31 อ้างอิงจาก Kohlberg, 1976) ได้ศึกษาจริยธรรมตามแนวคิดของ Piaget ในการพัฒนาทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น ส่วนมากได้บรรลุจุดสมบูรณ์ในบุคคลอายุ 10 ปี แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอน จากอายุ 11 ปี จนถึง 25 ปี ซึ่งการบรรลุเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นจะแสดงออกในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้อย่างเด่นชัดที่สุด ซึ่ง Kohlberg ได้จำแนกระดับพัฒนาการทางจริยธรรมไว้ 3 ระดับ คือ

3.2.1 จริยธรรมระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Pre conventional) เป็นระดับของการให้เหตุผลที่จะเลือกกระทำในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเอง ซึ่งเป็นการเลือกกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจให้ตนเองเท่านั้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 กลัวการลงโทษ (The Punishment and Obedience Orientation) มุ่งหลบหลีกการลงโทษเพราะกลัวความเจ็บปวด ยอมทำตามผู้ใหญ่เพราะมีอำนาจทางกายเหนือตน สิ่งที่ดีตัดสินใจว่าจะอะไรดีหรือไม่ดีเกิดจากผลที่ตามมาทางกาย โดยไม่พิจารณาถึงความหมายในคุณค่าของมนุษย์หรือคุณค่าของผลที่ตามมา ค่านิยมของขั้นนี้ คือ การหลีกเลี่ยงการลงโทษ

ขั้นที่ 2 แสวงหารางวัล (The Instrument – Relativist Orientation) การกระทำที่ถูกต้อง คือ การเลือกกระทำสิ่งที่น่าเอาความพอใจมาให้ความสัมพันธ์ของมนุษย์ อยู่ในรูปของการค้าแลกเปลี่ยนกัน การให้และการรับ เช่น เชื้อดีเงิน ฉันทิเชอ ความยุติธรรมเป็นไปในรูปของเหตุผลของการปฏิบัติมากกว่าจะเป็นความรู้สึกของการยุติธรรม ความซื่อสัตย์หรือความจงรักภักดี

3.2.2 จริยธรรมระดับตามเกณฑ์ (Conventional) เป็นระดับของการให้เหตุผลโดยมีรูปแบบของการกระทำที่ยังไม่เป็นตัวเอง จะเป็นลักษณะของการคล้อยตามและการถูกชักจูงจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะเพื่อน หรือเป็นการกระทำตามเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมของตนกำหนดหรือคาดหวังไว้ระดับนี้ แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 3 การทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (The Interpersonal Concordance) การกระทำที่ดี และถูกต้อง คือ การช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อให้เขาพอใจ และยกย่องชมเชย ในขั้นนี้บุคคลไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง คล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน

ขั้นที่ 4 การทำตามกฎหมายและระเบียบของสังคม (The Law and Order Orientation) บุคคลรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น จึงมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมกำหนดให้หรือคาดหวังไว้ พฤติกรรมที่ถูกต้องประกอบด้วยการทำตามหน้าที่โดยแสดงความนับถือ เชื่อฟังต่อผู้มีอำนาจหรือกฎเกณฑ์ที่สังคมตั้งไว้

3.2.3 จริยธรรมระดับเหนือเกณฑ์ (Post conventional) เป็นระดับของการให้เหตุผลโดยเกิดจากการตัดสินใจของตัวบุคคลนั่นเอง เป็นการกระทำเพื่อความสำคัญของคนหมู่มาก สามารถควบคุมบังคับจิตใจตนเองได้ มีความยึดหยุ่นทางจริยธรรม และมีความละเอียดอ่อนต่อการกระทำในสิ่งที่ไม่ดี ระดับนี้ แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 5 ยึดหลักการทำตามสัญญา (Social-Contact, Legalistic Orientation) บุคคลเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น มีความเชื่อมโยงระหว่างค่านิยมส่วนตัวกับความเห็นพ้องของสังคม เกิดเป็นกฎเกณฑ์ต่างๆ แต่กฎเกณฑ์นั้นเปลี่ยนแปลงได้โดยพิจารณาประโยชน์ของสังคมมากกว่า ขั้นที่ 4 ซึ่งไม่มีการยึดหยุ่น

ขั้นที่ 6 ยึดหลักอุดมคติสากล (The Universal Ethical-Principle Orientation) ขั้นนี้ถือว่า จริยธรรมที่แต่ละบุคคลยึดถือความถูกต้อง และเป็นหลักสากลนอกเหนือกฎเกณฑ์ต่างๆ ในสังคม มีความยึดหยุ่นทางจริยธรรม เพื่อจุดมุ่งหมายในอันปลายนั่นเป็น

อุดมคติ เป็นหลักสากลเกี่ยวกับความยุติธรรม ความเท่าเทียมกันของสิทธิมนุษยย์ การเคารพในคุณค่าของมนุษยย์แต่ละคน

จะเห็นได้ว่าจริยธรรมเป็นรากฐานของพฤติกรรมของคนดี คนเก่ง ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็จะส่งผลในการพัฒนาทั้งตัวบุคคล สังคม และประเทศชาติให้มีความเจริญรุ่งเรือง และสังคมนั้นจะเป็นสังคมที่สงบสุขน่าอยู่อาศัย

5.3 ขอบข่ายของคุณธรรมจริยธรรม

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมจริยธรรม มีดังนี้

1. ความมีระเบียบวินัย

จากการศึกษาค้นคว้า มีนักวิชาการให้ความหมายของความมีระเบียบวินัย ดังนี้

รุจิร ภู่อาระ (2541 : 11) กล่าวว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง ความสามารถในการประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎหมาย หรือข้อบังคับของคนในกลุ่ม กล่าวถึงวิธีปฏิบัติตนให้เป็นคนมีระเบียบวินัย ดังนี้

1. สามารถตื่นนอนได้เอง โดยไม่มีใครปลุก
2. มาโรงเรียนทันเวลาเช้าแถวเคารพธงชาติ
3. ไม่กลับบ้านก่อนเวลาโรงเรียนเลิก
4. แต่งกายได้ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน
5. ช่วยงานในห้องเรียนตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
6. เข้าแถวรอซื้ออาหาร ไม่แซงคิวกัน
7. รับประทานอาหารในช่วงเวลาที่โรงเรียนกำหนด
8. ข้ามถนนตรงทางม้าลายหรือสะพานลอย

9. ทักษะลงในถัง รวมทั้งช่วยกันรักษาและดูแลสาธารณะสมบัติ

พรสุตา ศรีปัญญา (2554 : 50) กล่าวว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติตนตามระเบียบแบบแผน กฎหมายข้อบังคับและกติกาของสังคม ตามขนบธรรมเนียมประเพณี และศีลธรรม ที่นำมาซึ่งความสงบสุข โดยไม่ต้องมีผู้อื่นผู้ใดมาบังคับควบคุม และสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม

จากความหมายข้างต้น สรุปว่าความมีระเบียบวินัย หมายถึง ความสามารถในการควบคุมความประพฤติ การปฏิบัติให้ถูกต้อง เหมาะสมกับจรรยาบรรณ ข้อบังคับ ข้อตกลง กฎหมาย และศีลธรรม

2. ความรับผิดชอบ

จากการศึกษาค้นคว้า มีนักวิชาการให้ความหมายของความรับผิดชอบ ดังนี้
 ดวงพร พิณฐุรักษ์ (2545 : 37 ; อ้างอิงจาก Sears. 1960 : 92) กล่าวว่า ความ
 รับผิดชอบ หมายถึง การยอมรับความผิดพลาดหรือความสำเร็จของภาระที่ตนเองได้กระทำลง
 ไป

พรสุดา ศรีปัญญา (2554 : 50) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความ
 สนใจ ความตั้งใจที่จะทำงาน ติดตามผลงานที่ได้กระทำไปแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จ
 ลุล่วงไปได้ด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนได้กระทำลงไป ทั้งในด้านดีและด้านไม่ดี ปฏิบัติงานที่
 ได้รับมอบหมาย ด้วยความเต็มใจอย่างระมัดระวัง

จากความหมายข้างต้น สรุปว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นที่จะ
 ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสนใจ พากเพียรพยายาม และละเอียดรอบคอบ มีความตั้งใจในการ
 ปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมาย โดยรู้จักหน้าที่ของตนที่ต้องกระทำหรือปฏิบัติ และ
 ยอมรับการกระทำของตนเองด้วยความเต็มใจ พร้อมทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติ
 หน้าที่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

จากการศึกษาค้นคว้า มีนักวิชาการให้ความหมายของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
 ดังนี้

สุกานดา สิงห์สีโว (2547 : 19) กล่าวว่า ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หมายถึง
 การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ การแบ่งปัน ความเมตตากรุณา ความห่วงใยเอาใจใส่ เห็นอกเห็นใจ
 กันเสียสละ และมุ่งประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

พรสุดา ศรีปัญญา (2554 : 55) กล่าวว่า ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หมายถึง
 การกระทำที่แสดงออกถึงการเสียสละ หรือการกระทำเพื่อผู้อื่น โดยไม่คำนึงถึงความลำบาก
 เพื่อให้ผู้อื่นได้รับความสะดวกสบาย และพอใจ

จากความหมายข้างต้น สรุปว่า ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หมายถึง การกระทำ
 หรือความประพฤติ ที่แสดงถึง ไม้ตรีจิต ความเอื้ออาทรต่อกัน มีน้ำใจ และไม่ละเมิดผู้อื่น
 ตระหนักถึงหน้าที่ที่พึงมีต่อสังคม และกระทำโดยคำนึงถึงส่วนรวม

4. ความกตัญญูกตเวที

จากการศึกษาค้นคว้า มีนักวิชาการให้ความหมายของความกตัญญูกตเวที
 ดังนี้

พระราชวรมุณี (ประยูร ชรรณจิตโต. 2544 : 235-236) กล่าวว่าความกตัญญูกตเวที มีหลักการที่สำคัญที่สุด คือ การยอมรับการกระทำความดีของผู้อื่น การแสดงออกให้เห็นว่า มองเห็นคุณค่าและความสำคัญ แห่งการกระทำความดีงามของบุคคลอื่น ตลอดจนการช่วยเหลือเกื้อหนุนต่อบุคคลนั้นในฐานะที่เคยพิสูจน์ว่า เป็นผู้ที่มีคุณความดี สมควรที่จะเกี่ยวข้องเอาใจใส่ช่วยเหลือ รวมถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งการแสดงความกตัญญูกตเวที แบ่งได้ 2 ระดับ คือ

1. ความกตัญญูกตเวที เนื่องด้วย ความดีงาม หรือความช่วยเหลือส่วนบุคคล
2. ความกตัญญูกตเวที เนื่องด้วย ความดีงาม หรือความช่วยเหลือส่วนรวม ส่วนวิธีที่แสดงความกตัญญูกตเวที แบ่งได้ 2 อย่าง คือ การตอบแทนด้วยผลประโยชน์ทางวัตถุ และการตอบแทนด้วยความกตัญญูกตเวทีที่สูงที่สุด คือ ทำให้ผู้มีพระคุณ ผู้ไม่มีคุณธรรมให้ตั้งอยู่ในคุณธรรม

จากความหมายข้างต้น สรุปว่า ความกตัญญูกตเวที หมายถึง คนที่รู้คุณคนที่ได้รับอุปการะช่วยเหลือ และประกาศบุญคุณที่มีให้ปรากฏแก่คนอื่น ตอบแทนและยกย่องนับถือต่อผู้มีพระคุณ

5.4 การวัดคุณธรรมจริยธรรม

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าเครื่องมือที่ใช้วัดคุณธรรมจริยธรรม มีลักษณะเป็นแบบอัตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ คือ จริงที่สุด จริงค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง และไม่จริงที่สุด จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ (บุญญานนท์ ศรีโท. 2554 : 73-74) สอดคล้องกับ อัญชลิภา ผิวเพชร (2554 : 69) ใช้แบบวัดคุณธรรมจริยธรรม เป็นแบบสอบตาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ สอดคล้องกับพรสุดา ศรีปัญญา (2554 : 95-102) ใช้เครื่องมือวัดคุณธรรมจริยธรรม เป็นแบบสอบตาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ จริงที่สุด จริง จริงบ้าง จริงน้อย และไม่จริงที่สุด จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ

ดังนั้น การสร้างแบบวัดคุณธรรมจริยธรรมในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้สอดคล้องกับนิยามของคุณธรรมจริยธรรมที่กำหนด โดยใช้แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ “จริงที่สุด จริง จริงบ้าง จริงน้อย และไม่จริง” นักเรียนที่ได้คะแนนสูง แสดงว่ามีคุณธรรมจริยธรรมมากกว่านักเรียนที่ได้รับคะแนนต่ำ

6. การรับรู้ความสามารถของตน

6.1 ความหมายของการรับรู้ความสามารถของตน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีการกล่าวถึงความหมายของการรับรู้ความสามารถของตน ดังนี้

Greenberg (2002 : 55) กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถของตน หมายถึง ความเชื่อของบุคคลในเรื่องของความสามารถของตนเองที่จะปฏิบัติงานได้

อุมาพร ตรังสมบัติ (2543 : 15) กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถของตน หมายถึง ความตระหนักว่าตนสามารถที่จะคิด เข้าใจ เรียนรู้ ตัดสินใจ แก้ปัญหา และเผชิญหน้ากับความท้าทายหรืออุปสรรคต่างๆ ในชีวิตได้ เป็นความไว้วางใจในตนเองว่ามีความสามารถ มีพลัง มีประสิทธิภาพ และพึ่งพาตัวเองได้

นรารัตน์ กิจเจริญ (2547 : 26) กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถของตน หมายถึง การประเมินคุณลักษณะความสามารถของตนเอง ของบุคคลในการกระทำสิ่งต่างๆ ว่าจะสามารถกระทำได้ดีเพียงใด

บุญญานนท์ ศรีโท (2554 : 27) กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถของตน หมายถึง ความเข้าใจในความสามารถของตนเอง ในการจัดการและดำเนินการ กระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ตระหนักว่าตนสามารถที่จะคิด เข้าใจ เรียนรู้ ตัดสินใจ แก้ปัญหา และเผชิญหน้ากับความท้าทายหรืออุปสรรคต่างๆ ในชีวิตได้ โดยสามารถประเมินได้ว่าตนเองจะประสบผลสำเร็จเพียงใดในแต่ละสถานการณ์

จากความหมายข้างต้นสรุปว่า การรับรู้ความสามารถของตน หมายถึง การที่บุคคลตัดสินใจที่จะดำเนินการกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ และการตัดสินใจของบุคคลถึงความสามารถของตนในการจัดระบบ และกระทำกิจกรรมที่ต้องทำ เพื่อให้ได้ผลการปฏิบัติตามแบบที่กำหนด

6.2 ทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตน

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตน พบว่ามีนักวิชาการกล่าวไว้ ดังนี้

Branden (1969 : 109) กล่าวถึงทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy Theory) จากการศึกษาจิตวิทยาแห่งการเห็นคุณค่าแห่งตน (The Psychology of Self Esteem) พบว่าการเห็นคุณค่าแห่งตน เป็นพลังชีวิตที่สำคัญในการดำเนินกิจการต่างๆ และการเห็นคุณค่าแห่งตนประกอบไปด้วย การตระหนักในความสามารถของตน (Self-Efficacy)

และการเชื่อถือตนเอง (Self Respect) พบว่าคนที่มีความตระหนักรู้ในความสามารถของตนในระดับสูง จะเชื่อว่าตนสามารถทำได้ ในขณะที่ผู้ที่ตระหนักรู้ในความสามารถตนในระดับต่ำจะเต็มไปด้วยความวิตกกังวลไม่ว่าจะทำกิจการใดๆ

Fumham (1992 : 223-226) กล่าวว่า ความสามารถเป็นผลที่เกิดขึ้นจากความถนัดและการเรียนรู้ เมื่อความถนัดคือความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีการใช้ทักษะของตนในการเรียนรู้และปฏิบัติงาน ความสามารถจึงแสดงถึงศักยภาพในการทำงานของบุคคล โดยทั่วไปแล้วบุคคลจะมีความสามารถแฝงอยู่ เมื่อได้รับการฝึกฝนและมีแรงจูงใจจะแสดงความสามารถแฝงออกมาให้เห็นในรูปของผลการปฏิบัติงานที่บรรลุเป้าหมาย

Ringer, Balkin and Boss (1993 : 11) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าแห่งตนย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงาน โดยทั่วไป จากการศึกษาพบว่า คนงานที่เห็นคุณค่าของตนในระดับต่ำมีแนวโน้มสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ยาก และส่งผลต่อผลผลิตของงานในระดับต่ำไปด้วย

Lussier (1993 : 176-177) กล่าวว่า การที่บุคคลจะปฏิบัติงานได้ประสบความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ที่เกี่ยวข้อง 3 ตัวแปร ได้แก่ ความสามารถ (Ability) การจูงใจ (Motivation) และทรัพยากร (Resources)

Bandura (1997 : 21-39) กล่าวถึงทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy Theory) ว่าพัฒนามาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) หากบุคคลตระหนักรู้ในด้านความสามารถของตน จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้บุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีแนวโน้มกระทำให้สิ่งที่ตนเชื่อถือเพิ่มขึ้น สำหรับอิทธิพลที่มีผลต่อการตัดสินใจกระทำพฤติกรรม สรุปได้ 2 ประการ คือ 1) ความคิดเห็นความสามารถของตน หมายถึง ความเชื่อหรือความมั่นใจว่ามีความสามารถที่จะแสดงพฤติกรรมที่ต้องการนั้นจนประสบความสำเร็จได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ และ 2) ความคาดหวังผลที่เกิดขึ้นเป็นการประเมินของบุคคลว่าพฤติกรรมที่ตนเองกระทำจะนำไปสู่เป้าหมายที่ตนคาดหวังไว้

สิทธิโชค วรรณุสันติกุล (2547 : 60) กล่าวว่า การที่จะทำให้บุคคลมีความนับถือตนเองมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับกระบวนการรับรู้ของตนเอง (Self-perception) เพราะว่าการรับรู้การกระทำของตนเองเกี่ยวข้องอยู่กับการมองว่าสิ่งที่ตนเองทำ ไปนั้นถือว่าสำเร็จหรือล้มเหลวดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด ฯลฯ เมื่อพิจารณาถึงความสามารถทางจิต (Mental Ability) นักจิตวิทยาจะเรียกความสามารถด้านนี้ว่า ทักษะ (Skills) ทักษะเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพ ทักษะหลายอย่างมีความสำคัญต่อการทำงานให้มีประสิทธิภาพ

Dubrin (1994 : 54) กล่าวถึงทักษะควบคู่กับความสามารถ เพื่อให้ครอบคลุมทั้งความสามารถทางจิตและด้านอื่นๆพร้อมกัน

จากแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเอง เป็นพลังชีวิตที่สำคัญในการดำเนินกิจการต่างๆ ทั่วไป และเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้บุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเองจะมีแนวโน้มกระทำให้ในสิ่งที่ตนเชื่อถือเพิ่มขึ้น โดยทั่วไปบุคคลจะมีความสามารถแฝงอยู่ เมื่อได้รับการฝึกฝนและมีแรงจูงใจจะแสดงความสามารถแฝงออกมา ในรูปของผลการปฏิบัติงานที่บรรลุเป้าหมาย

6.3 ความสำคัญของการรับรู้ความสามารถของตน

จากการศึกษาความสำคัญของการรับรู้ความสามารถของตน มีนักวิชาการ และนักการศึกษากล่าวไว้ ดังนี้

Bandura (1986 : 392) มีความเชื่อว่า การรับรู้ความสามารถของตน มีความสำคัญและมีผลต่อการกระทำของบุคคล โดยบุคคล 2 คน อาจมีความสามารถไม่ต่างกัน แต่จะแสดงออกในคุณภาพที่แตกต่างกัน ถ้าพบว่า คน 2 คน มีการรับรู้ความสามารถของตนเองแตกต่างกัน ในคนๆเดียวกันเช่นกัน ถ้ารับรู้ความสามารถในแต่ละสภาพการณ์แตกต่างกัน ก็อาจจะแสดงพฤติกรรมออกมาได้แตกต่างกันเช่นกัน ถ้าบุคคลมีการรับรู้ว่าคุณมีความสามารถ บุคคลก็จะแสดงถึงความสามารถนั้นออกมา

เรียม ศรีทอง (2542 : 112) คนที่ตระหนักในความสามารถของตนเองในระดับสูง จะเชื่อว่าตนสามารถทำได้ จะส่งผลให้บุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งจะมีแนวโน้มกระทำให้ในสิ่งที่ตนเชื่อถือเพิ่มขึ้น จะรับรู้ว่าคุณสำเร็จขึ้นอยู่กับคุณลักษณะภายในตน ได้แก่ ความสามารถและทักษะของตน ในขณะที่ผู้ที่ตระหนักในความสามารถของตนในระดับต่ำ จะมีความวิตกกังวลไม่ว่าจะกระทำกิจกรรมใดๆ

จากความสำคัญของการรับรู้ความสามารถตนข้างต้น สรุปได้ว่า คนที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองในระดับสูง จะมีความเชื่อมั่นในตนเอง เชื่อมั่นในความสามารถ และทักษะของตนเอง จะเป็นผู้ที่มีความอดทน มีความพยายาม และจะกระทำให้ในสิ่งที่ตนเองเชื่อมั่นให้สำเร็จ ต่างจากบุคคลที่รับรู้ถึงความสามารถของตนต่ำ ก็จะขาดความกระตือรือร้น หรือเกิดความกลัว ไม่กล้าที่จะกระทำ จึงส่งผลให้กระทำสิ่งที่คาดหวังไม่สำเร็จได้

6.4 การวัดการรับรู้ความสามารถของตน

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าเครื่องมือที่ใช้วัดการรับรู้ความสามารถของตน มีลักษณะเป็นแบบอัตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด

มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ (โกสล มีควมดี. 2547 : 45-46) ในส่วนของ พรพรหม พรคพวก (2550 : 57-63) ใช้เครื่องมือวัดการรับรู้ความสามารถของตนเป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง และไม่จริง จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ สอดคล้องกับบุญญานนท์ ศรีโท (2554 : 73) ใช้เครื่องมือวัดการรับรู้ความสามารถของตน เป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ คือ จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง และไม่จริงที่สุด สอดคล้องกับวัชรียา เขียนนอก (2554 : 81) ใช้เครื่องมือวัดการรับรู้ความสามารถของตน เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ จริงมากที่สุด จริงมาก จริงน้อย และจริงน้อยที่สุด จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ

ดังนั้น การสร้างแบบสอบถามการรับรู้ความสามารถของตน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้สอดคล้องกับนิยามของการรับรู้ความสามารถของตนที่กำหนด โดยใช้แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ “จริงที่สุด จริง จริงบ้าง จริงน้อย และไม่จริง” นักเรียนที่ได้คะแนนสูง แสดงว่า มีการรับรู้ความสามารถของตนมากกว่านักเรียนที่ได้รับคะแนนต่ำ

7. การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัว

7.1 ความหมายของการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัว

มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษา ให้ความสำคัญของการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัว ไว้ดังนี้

โฆนิต พรประเสริฐ (2546 : 136) กล่าวว่า สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา มีความสำคัญต่อการพัฒนาความรู้สึกรักมีคุณค่าในตนเอง หากบิดามารดา มีความมั่นคงทางอารมณ์สูง มีความเชื่อมั่นในคุณค่าของตนเองสูง ก็จะเลี้ยงบุตร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พรพรหม พรคพวก (2550 : 4) กล่าวว่า บิดา มารดา มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของเด็ก หากเด็กได้รับการถ่ายทอดความมีจิตสำนึกที่ดี มีจิตสำนึกสาธารณะต่อส่วนรวมอย่างสม่ำเสมอ เด็กจะซึมซับเอาคุณลักษณะที่ดีนี้ติดตัวไป

พิมพา กำเหนิดผล (2552 : 58 ; อ้างอิงจาก Maccoby. 1992) กล่าวว่า สถาบันครอบครัว มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดทางสังคม (socialization) ให้เด็กเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ซึ่งเด็กจะต้องได้รับนิสัย ทักษะ ค่านิยม และแรงจูงใจที่จะทำให้เด็กสามารถมีพฤติกรรมที่มีคุณภาพ ดังนี้

1. สามารถหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเบี่ยงเบน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ทำลายล้าง หรือสร้างภาวะปัญหาให้กับคนอื่นในสังคม
2. สามารถเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวจากการทำงานได้
3. สามารถสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับผู้อื่นได้
4. สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กต่อไปได้

พรสุดา ศรีปัญญา (2554 : 65) กล่าวว่า การได้รับแบบอย่างจากครอบครัว หมายถึง การที่นักเรียนได้สังเกตพฤติกรรมของคนในครอบครัว จดจำพฤติกรรม ประเมินคุณค่า ดัดแปลง เลียนแบบพฤติกรรมมาเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม และพึงพอใจ

จากความหมายข้างต้น สรุปว่า การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัว หมายถึง การปฏิบัติของบุคคลในครอบครัวที่มีต่อนักเรียนในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อให้นักเรียนมีจิตสาธารณะ ประกอบด้วยการอบรมเอาใจใส่ ให้กำลังใจ และให้การช่วยเหลือ นักเรียนในการแสดงจิตสาธารณะ รวมถึงแสดงพฤติกรรมที่เป็นจิตสาธารณะให้นักเรียนเห็น จดจำพฤติกรรม ประเมินค่า ดัดแปลง เลียนแบบพฤติกรรมมาเป็นพฤติกรรมจิตสาธารณะที่เหมาะสมของตนเอง

7.2 การวัดการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัว

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าเครื่องมือที่ใช้วัดการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัว มีลักษณะเป็นแบบอัตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ จริง ค่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างไม่จริง และไม่จริง จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ (พิมพ์ภา กำเนิดผล, 2552 : 94) ณัฐพงศ์ ดีไพโร และศักดิ์สายันต์ ไยสามเสน (2553 : 8) ใช้แบบวัดการสนับสนุนจากบุคคลในครอบครัว เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด สอดคล้องกับพรสุดา ศรีปัญญา (2554 : 95-102) ใช้เครื่องมือวัดการได้รับแบบอย่างจากครอบครัว เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ จริงที่สุด จริง จริงบ้าง จริงน้อย และไม่จริงที่สุด จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ

ดังนั้น การสร้างแบบสอบถามการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัว ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้สอดคล้องกับนิยามของการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัวที่กำหนด โดยใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ “จริงที่สุด จริง จริงบ้าง จริงน้อย และไม่จริง” นักเรียนที่ได้คะแนนสูง แสดงว่า มีจิตสาธารณะซึ่งเกิดจากได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัว มากกว่านักเรียนที่ได้รับคะแนนต่ำ

8 สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน

8.1 ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน

มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษา ให้ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนไว้ดังนี้

สุมน อมรวิวัฒน์ (2540 : 149-151) กล่าวว่า การคบเพื่อนเป็นเรื่องที่จำเป็นสำหรับวัยรุ่น ซึ่งทำให้วัยรุ่นพยายามทำตนให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน ทำตามแบบเพื่อน

สุพัตรา สุภาพ (2545 : 18) กล่าวว่า เพื่อนมีความสำคัญต่อวัยรุ่นมาก เป็นวัยที่อยากให้เป็นที่ยอมรับ ฉะนั้น จึงพยายามทำตามเพื่อน แม้บางครั้งจะขัดต่อความรู้สึกส่วนตัวก็ตาม

โฆนิต พรประเสริฐ (2546 : 136) กล่าวว่า บุคคลที่มีสัมพันธภาพทางสังคมที่ดีกับเพื่อน จะรู้สึกถึงการยอมรับการเห็นคุณค่า เห็นความสำคัญของตน อันจะส่งผลให้บุคคลเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ในทางตรงข้ามหากบุคคลมีสัมพันธภาพที่ไม่ดีจากเพื่อน หรือไม่ได้รับความเอาใจใส่จากเพื่อน บุคคลนั้นจะรู้สึกโดดเดี่ยวและเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ

พรพรม พรระคพวก (2550 : 43) สรุปว่า สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน หมายถึง การที่นักเรียนได้คบหาบุคคล และทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมตามการกระทำของเพื่อน การยอมรับและปฏิบัติตามพฤติกรรมของกลุ่มทั้งในด้านดี และไม่ดี รวมทั้งรับเอาค่านิยม ความเชื่อ และเจตคติของกลุ่มมาเป็นของตนเอง

จากความหมายข้างต้น สรุปว่า ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน หมายถึง การที่เด็กรวมตัวกันเป็นกลุ่มบนพื้นฐานความสนใจ ค่านิยม ความเชื่อในแนวเดียวกัน ยอมรับ และปฏิบัติตามพฤติกรรมของกลุ่ม

8.2 ความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน

มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษา ให้ความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนไว้ดังนี้

สุมน อมรวิวัฒน์ (2540 : 149-151) กล่าวถึงความสำคัญของการคบเพื่อน ดังนี้

1. การแบ่งกลุ่มเพื่อน
2. การพัฒนาพื้นฐานทางอารมณ์ โดยวัยรุ่นจะเข้ากลุ่มที่มีลักษณะเหมือนตนเอง
3. การหาภาพพจน์ตนเอง โดยวัยรุ่นจะเข้ากลุ่มที่มีลักษณะเหมือนตนเอง

4. ใช้เป็นที่พักพิง โดยวัยรุ่นมักจะผ่อนคลายความผูกพันกับพ่อแม่ลง มีเพื่อนเป็นผู้ปลอบใจ ให้ความช่วยเหลือ มักต้องการการยอมรับจากเพื่อน จึงยอมรับค่านิยม พฤติกรรมต่างๆของกลุ่มมาเป็นของตน เพื่อให้เป็นไปตามเอกลักษณ์ของกลุ่ม

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2543 : 225) กล่าวถึงสาเหตุที่วัยรุ่นรวมกลุ่มกัน เพราะ กลุ่มเพื่อนมักจะมีอารมณ์ร่วมกัน มีเจตคติ และมีค่านิยมคล้ายคลึงกัน จึงไปด้วยกันได้

สุพัตรา สุภาพ (2545 : 18) กล่าวว่า กลุ่มเพื่อนมีความสำคัญ ดังนี้

1. สอนอำนาจที่ไม่ใช่ของใคร โดยเฉพาะ โดยเป็นการเรียนรู้กฎเกณฑ์ต่างๆ จากการมีส่วนร่วมด้วย

2. กลุ่มเพื่อนช่วยไม่ให้วัยรุ่นได้ทดลองข้อกำหนดหรือกฎเกณฑ์ของผู้ใหญ่ และเป็นการถ่ายทอดระเบียบวิธี และคุณค่าต่างๆ ที่กลุ่มสนับสนุน

จากความหมายข้างต้น สรุปว่า สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนมีความสำคัญมาก สำหรับวัยรุ่น เพราะเป็นวัยที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ต้องการค้นหาตัวตน ต้องการการยอมรับ ต้องการแสดงพฤติกรรมในแบบของตน จึงเกิดการรวมกลุ่มสมาชิกที่มีความสนใจ มีเจตคติ และค่านิยมเดียวกัน

8.3 การวัดสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าเครื่องมือที่ใช้วัด สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (ณัฐพงศ์ ดีโพธิ์ และศักดิ์สายันต์ ไยสามเสน. 2553 : 8) สอดคล้องกับมณีรัตน์ นุชชาติ (2553 : 62-63) ใช้เครื่องมือวัดอิทธิพลกลุ่มเพื่อน เป็น แบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ เหมาะสมมากที่สุด เหมาะสม มาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อยที่สุด

ดังนั้น การสร้างแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย สร้างขึ้นให้สอดคล้องกับนิยามของสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนที่กำหนด โดยใช้แบบมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ คือ “จริงที่สุด จริงจริงบ้าง จริงน้อย และไม่จริง” นักเรียนที่ได้คะแนนสูง แสดงว่า มีจิตสภาวะซึ่งเกิดจากสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนมากกว่านักเรียนที่ได้รับคะแนน ต่ำ

9. สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู

9.1 ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู

มีนักวิชาการ และนักการศึกษา ให้ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู ดังนี้

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2538 : 129) กล่าวว่า ครูเป็นผู้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนักเรียน เพราะเกิดจากการปลูกฝังค่านิยมให้กับนักเรียน ถ้าครูสอนให้นักเรียนรู้และกระทำแต่สิ่งที่ดีๆ นักเรียนก็จะเป็นคนดี มีค่านิยมในทางที่ดีกับตนเอง

สุพัตรา สุภาพ (2546 : 60) กล่าวว่า เด็กได้รับการอบรมจากครูที่โรงเรียน ได้คบหาเพื่อน ซึ่งทำให้นักเรียนได้รับการขัดเกลาทางสังคม และบุคลิกภาพของเด็ก โรงเรียนจะให้การอบรมเฉพาะด้านทฤษฎีและอุดมคติเป็นส่วนใหญ่ซึ่งแตกต่างจากที่บ้าน นักเรียนจะเกรงใจครูมากกว่าพ่อแม่ อยากให้ครูรัก และชื่นชม ในช่วงนี้ครูจึงมีอิทธิพลต่อนักเรียนมาก

พรพรหม พรศพวก (2550 : 39 ; อ้างอิงจาก Frances and Louise. 1955 : 249-251) กล่าวว่า ครูและโรงเรียน ส่งผลต่อค่านิยมและประสบการณ์กับเด็ก โดยทำให้เด็กรู้ถึงพฤติกรรมที่ถูกต้อง

จากความหมายข้างต้น สรุปสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูว่า เด็กในวัยเรียนเป็นภาวะของการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ มีความต้องการการยอมรับ ความเข้าใจ จากเพื่อน ครอบครัว และบุคคลในสังคม ซึ่งครูนับว่าเป็นบุคคลหนึ่งที่มีโอกาสเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก ของนักเรียน และเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการอบรมสั่งสอนนักเรียนทั้งด้านวิชาการ ระเบียบวินัย สังคม คุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของนักเรียนในอนาคต จึงถือได้ว่าครูและนักเรียน มีสัมพันธภาพต่อกันมากในช่วงนี้

9.2 กระบวนการสร้างค่านิยมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน

มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษา สรุปกระบวนการสร้างค่านิยมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ดังนี้

จรรยา สุวรรณทัต (2535 : 173-174) กล่าวว่า ครูสามารถพัฒนาค่านิยมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ โดยใช้กระบวนการดังนี้

1. สอดแทรกการอบรมปลูกฝังจิตลักษณะในทุกวิชาที่ครูสอน
2. ครูเป็นตัวอย่างหรือตัวแปรที่ดีของเด็ก
3. ครูควรเสริมแรงเมื่อเด็กกระทำความดี หรือมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับ

ค่านิยมของสังคม

4. ครูต้องแก้ไขค่านิยมของเด็กโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

5. ครูทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างครอบครัวและโรงเรียน โดยการทำการพัฒนาค่านิยมของเด็กพร้อมกับครอบครัว

6. ทำการพัฒนาค่านิยมของตนให้ดีขึ้น เพื่อยกระดับค่านิยมของสังคม สมยศ เม่นเข้ม (2540 : 9-13) กล่าวว่า ครูสามารถสร้างค่านิยมให้เกิดขึ้นกับเด็ก ได้ดังนี้

1. สร้างค่านิยมทางตรง (Direct Approach) ทำได้โดยวิธีการนั่งสมาธิ สวดมนต์ ร้องเพลงหมู่ เล่าเรื่อง กิจกรรมกลุ่ม
2. สร้างค่านิยมโดยการบูรณาการ (Integration) กับวิชาในหลักสูตร
3. สร้างค่านิยมบูรณาการเข้ากับกิจกรรมเสริมหลักสูตร (Co-Curricular Work) เช่น การทำกิจกรรมนอกห้องเรียน

จากความหมายข้างต้น สรุปว่า กระบวนการสร้างค่านิยมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนนั้น ครูสามารถสร้าง ได้หลายวิธี ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งส่งผลให้นักเรียนเกิดค่านิยมที่ดีต่อตนเอง ครอบครัว และส่วนรวม

9.3 ความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู

มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษา สรุปความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูดังนี้

งามตา วนิทานนท์ (2534 : 144-149) กล่าวว่า โรงเรียนและครูเป็นที่ยอมรับของเด็กทั้งด้านวิชาการ ระเบียบวินัย สังคม คุณธรรมและจริยธรรม ทำให้เด็กได้รับความรู้ทางด้านวิชาการ ทักษะ ตลอดจนทัศนคติ และค่านิยมต่างๆ

อัญญา สุขธรรมณ์ (2541 : 45) กล่าวว่า ครูที่จะอบรมเด็กให้ได้ดี ควรเป็นครูที่รักและหวังดีต่อเด็ก และเด็กจะต้องมีความรักใคร่ ศรัทธาในตัวครูด้วย ครูจึงจะสามารถปลูกฝังและส่งเสริมสิ่งดีๆ ให้แก่เด็ก และเป็นการป้องกันปัญหาทางจิตใจที่อาจเกิดขึ้นกับเด็กด้วย ซึ่งสิ่งที่ครูปฏิบัติต่อนักเรียนเหล่านี้จะส่งผลต่อจิตใจของนักเรียนในด้านต่างๆ ได้แก่ การให้รางวัล การลงโทษ การเป็นตัวแทนของครู การควบคุมให้เด็กมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา และการตามใจเด็ก

พรพรม พรรทพวก (2550 : 39 ; อ้างอิงจาก Hoffman. 1966 : 231-232) กล่าวว่า ครูมีอิทธิพลต่อสังคมของเด็กในด้านต่างๆ เช่น ด้านค่านิยม ด้านศีลธรรม ด้านการศึกษา เป็นต้น

จากความหมายข้างต้น สรุปว่าครูเป็นผู้อบรม สั่งสอน ปลูกฝัง และส่งเสริมสิ่งดีๆให้นักเรียน จึงมีความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อนักเรียนในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านวิชาการ ทักษะ ตลอดจนทัศนคติ และค่านิยมต่างๆ

9.4 การวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าเครื่องมือที่ใช้วัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู มีลักษณะเป็นแบบอัตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง และไม่จริง จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ (พรพรหม พรรทพวก. 2550 : 59-63) เช่นเดียวกับ ญัฐพงศ์ ดีไพโร และศักดิ์สาพันธ์ ไยสามเสน (2553 : 8) ใช้แบบวัดการสนับสนุนจากอาจารย์ เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด สอดคล้องกับชฌิตา นันทะวัน (2554 : 98-99) ใช้แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ จริง ก่อนข้างจริง ก่อนข้างไม่จริง และไม่จริง จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ

ดังนั้น การสร้างแบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้สอดคล้องกับนิยามของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูที่กำหนด โดยใช้แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ “จริงที่สุด จริง จริงบ้าง จริงน้อย และไม่จริง” นักเรียนที่ได้คะแนนสูง แสดงว่า มีจิตสธารณะซึ่งเกิดจากสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู มากกว่านักเรียนที่ได้รับคะแนนต่ำ

10. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม

10.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีการกล่าวถึงความหมาย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม ดังนี้

อุทัยรัตน์ เนียรเจริญสุข (2544 : 27) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม ทำให้รู้สภาพการดำเนินชีวิตทั้งปัญหา อุปสรรค และความต้องการของคนในสังคม ทราบว่าการกระทำของตนส่งผลกระทบต่อสังคมในทางดีและไม่ใช้อย่างไร

ศิริอร นพกิจ (2545 : 7) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม เป็นการคิด หรือการตัดสินใจปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง มีโอกาสได้คบหาสมาคมกับคนอื่นๆ รู้จักแบ่งปัน สิ่งของให้ผู้อื่น รู้จักสังเกต ฟังเหตุผลหรือความต้องการของผู้อื่น บอกเล่าแลกเปลี่ยน

ประสบการณ์ชีวิตกับผู้อื่น เป็นการ ได้เรียนรู้ชีวิตในสภาพแวดล้อมที่ต่าง ไปจากบ้าน มีโอกาส ได้เห็นชีวิต ความเป็นอยู่ ทักษะคติ ค่านิยมของบุคคลประเภทต่างๆ

วัชรียา เขียนนอก (2554 : 50) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม ทำให้ เกิดการคิดหรือการตัดสินใจต่าง ๆ ด้วยตนเอง จากการใช้โอกาสในการคบหา สماعคมกับ บุคคลอื่น รู้จักแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยไม่เอาแต่ใจตนเอง รู้จักสังเกต รับฟังเหตุผลหรือความต้องการของผู้อื่น

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม หมายถึง การที่บุคคลมีโอกาสได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง จากการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรม การ ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้เห็นชีวิต ความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน ได้เรียนรู้ชีวิตในสภาพแวดล้อม อื่นๆ รู้จักสังเกต แบ่งปัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และปรับตัวเองให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ในสังคมได้

10.2 การวัดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าเครื่องมือที่ใช้วัด การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมมีลักษณะเป็นแบบอัตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ จริงมากที่สุด จริงมาก จริง ค่อนข้างจริง และไม่จริง (เรียม นมรักษ์. 2552 : 56-57) เช่นเดียวกับ เขียม จิตต์ ไชยลังกา (2554 : 55-56) ใช้แบบวัดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมเป็นแบบสอบถาม มี ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ ไม่เคยเลย นานๆครั้ง บางครั้ง บ่อยครั้ง และทุกครั้ง สอดคล้องกับวัชรียา เขียนนอก (2554 : 79-80) ใช้เครื่องมือวัดประสบการณ์ทางสังคม เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ จริงมากที่สุด จริงมาก จริง น้อย และจริงน้อยที่สุด จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ

ดังนั้น การสร้างแบบสอบถามการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้สอดคล้องกับนิยามของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมที่กำหนด โดยใช้ แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ “จริงที่สุด จริง จริงบ้าง จริงน้อย และไม่จริง” นักเรียน ที่ได้คะแนนสูง แสดงว่า มีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมมากกว่านักเรียนที่ได้รับคะแนนต่ำ

11. ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ

11.1 ความหมายของความรับผิดชอบต่อสาธารณะ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีการกล่าวถึงความ หมายความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 944) ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง ขอมรับผลที่ดีและไม่ดีในกิจการที่ตนได้ทำลงไป หรืออยู่ในความดูแลของตน

ถนอมทรัพย์ มะลิซ้อน (2544 : 7) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่น ตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน ความพยายามอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย และขอมรับผลที่เกิดจากการปฏิบัติของตน ความเอาใจใส่ ไม่ละเลยทอดทิ้ง หลีกเลียงการงานนั้น ตรงต่อเวลา มีความพยายามทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้ดีที่สุด

ชัยณรงค์ ศรีสุข (2545 : 6) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การที่บุคคลมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมุ่งมั่นต่อการทำงานทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม

พิมพา กำเนิดผล (2552 : 43) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่น ตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อให้งานนั้นสำเร็จ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และขอมรับผลการกระทำของตนอย่างเต็มใจ

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การแสดงออกถึงความมุ่งมั่น ตั้งใจปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบให้สำเร็จตามความมุ่งหมาย และขอมรับผลที่เกิดจากการปฏิบัติของตน

11.2 ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ ดังนี้

สุทธิพงษ์ บุญผดุง (2541 : 7) กล่าวว่า ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ มี 4 ลักษณะ ได้แก่

1. มีวินัยในตนเอง

2. มีความกระตือรือร้น

3. มีความเชื่อมั่นในตนเอง

4. มีความขยันหมั่นเพียร อดทน อดกลั้น

พระมหาสมควร ขุนภิบาล (2550 : 23 ; อ้างอิงจาก กระทรวงศึกษาธิการ. 2522 : 10) กล่าวถึงลักษณะของผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองว่า เป็นผู้ตรงต่อเวลา รู้จักหน้าที่ของตน รู้จักคุ้มครองตนเอง รู้จักควบคุมความประพฤติของตน และรู้จักรักษาสุขภาพอนามัย

พิมพา กำเนิดผล (2552 : 48) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ มี 2 ลักษณะ ได้แก่

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง ได้แก่ การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ประพฤติปฏิบัติตนเหมาะสม สามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นได้ มีความสามารถในการควบคุมตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ตรงต่อเวลา มีลักษณะความเป็นผู้นำ ยอมรับการกระทำของตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่ การปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ช่วยกันรักษาสมบัติส่วนรวม ช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม รู้จักหน้าที่ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ให้ความร่วมมือกับผู้อื่น และเคารพสิทธิของผู้อื่น

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ จำแนกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) รับผิดชอบต่อตนเอง คือ สามารถประพฤติปฏิบัติตนเหมาะสม สามารถควบคุมความประพฤติหรือพฤติกรรมของตนเอง เช่น ตรงเวลา ละเอียครอบครบ รู้หน้าที่ เพียรพยายาม มีวินัย ซื่อสัตย์ ยอมรับความผิดพลาด มีเหตุผล เป็นต้น และ 2) รับผิดชอบต่อส่วนรวม คือ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม เช่น เคารพกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ ให้ความร่วมมือกับผู้อื่น เคารพสิทธิและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นต้น

11.3 การวัดความรับผิดชอบต่อสาธารณะ

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าเครื่องมือที่ใช้วัดความรับผิดชอบต่อสาธารณะมีลักษณะเป็นแบบอัตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ จริงมากที่สุด จริงมาก จริง ค่อนข้างจริง และไม่จริง (เรียม นมรัญญ์, 2552 : 56-57) สอดคล้องกับ เข็มมจิตต์ ไชยลังกา (2554 : 55-56) ใช้แบบวัดความรับผิดชอบต่อสาธารณะเป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ ไม่เคยเลย นานๆครั้ง บางครั้ง บ่อยครั้ง และทุกครั้ง ดังนั้น การสร้างแบบสอบถามวัดความรับผิดชอบต่อสาธารณะในการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้สอดคล้องกับนิยามของความรับผิดชอบต่อสาธารณะที่กำหนด โดยใช้แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ “จริงที่สุด จริง จริงบ้าง จริงน้อย และไม่จริง” นักเรียนที่ได้คะแนนสูง แสดงว่า มีความรับผิดชอบต่อสาธารณะมากกว่านักเรียนที่ได้รับคะแนนต่ำ

12 เหตุผลเชิงจริยธรรม

12.1 ความหมายของเหตุผลเชิงจริยธรรม

มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษา ให้ความหมายของเหตุผลเชิงจริยธรรม ดังนี้
อนิสรา จรัสศรี (2541 : 32) กล่าวว่า เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่

บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้แสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำนั้น

กมลรัตน์ ทองสว่าง (2546 : 28) กล่าวว่า เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเหตุผลเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมนั้น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 285) กล่าวว่า เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง และจะแสดงให้เห็นถึงแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำนั้น

ศุภใจ บุญอารีย์ (2546 : 30) กล่าวว่า เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง กระบวนการหรือลักษณะการคิดที่บุคคลใช้เป็นหลักในการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้องในกรณีขัดแย้งทางจริยธรรม

ชณิศา นันทะวัน (2554 : 37) กล่าวว่า เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็น การขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ของหลายฝ่าย เช่น ความขัดแย้งระหว่างประโยชน์ส่วนตัวกับประโยชน์ของผู้อื่น ความขัดแย้งระหว่างการช่วยเหลือเพื่อนฝูงกับการเคารพกฎหมาย

จากความหมายข้างต้น สรุปว่า ความหมายของเหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งทั้งในทางที่ดีและไม่ดี

12.2 การวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าเครื่องมือที่ใช้วัดเหตุผลเชิงจริยธรรมมีลักษณะเป็นแบบอัตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำแนกเป็นข้อคำถามทางบวก และทางลบ (วิทย์พัฒน์ สีหา, 2551 : 57-60) สอดคล้องกับ วัชรียา เกียนนอก (2554 : 80) ใช้แบบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม 3 ตัวเลือก ซึ่งเป็นข้อความที่มีลักษณะแสดงถึงการมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง ปานกลาง และต่ำ

ดังนั้น การสร้างแบบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้สอดคล้องกับนิยามของเหตุผลเชิงจริยธรรมที่กำหนด โดยใช้แบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม 3 ตัวเลือก ซึ่งเป็นข้อความที่มีลักษณะแสดงถึงการมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง ปาน

กลาง และต่ำ นักเรียนที่ได้คะแนนสูง แสดงว่า มีเหตุผลเชิงจริยธรรมมากกว่านักเรียนที่ได้รับคะแนนต่ำ

สังเคราะห์ตัวแปรที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะ

จากแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะหลายประการ สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะ

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะ	โกศล มีความดี (2547 : 66)	ชัชวาลย์ ทองมีเหลือ และคณะ (2550 : 92-102)	พรพรรณ พรศพวก (2550 : 82)	วิชัยพัฒนา สีทา (2551 : 68-70)	พิมพ์พิกำเนิดผล (2552 : 108-109)	เรียม นมรักษ์ (2552 : 80-83)	กัญญาพรค์ ดิไพโร และศักดิ์ศิลาพันธ์ ไยสามเสน (2553 : 12-13)	มณีนีรัตน์ มุขชาติ (2553 : 80-81)	อ้อมใจ วงษ์มณฑา (2553 : 91-93)	รวม
การรับรู้ความสามารถของตน	✓		✓							2
เอกลักษณ์แห่งตน		✓								1
ลักษณะมุ่งอนาคต		✓								1
สัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อน		✓					✓	✓		3
สัมพันธ์ภาพระหว่างนักเรียนกับครู			✓				✓			2
เหตุผลเชิงจริยธรรม				✓						1
อึดมโนทัศน์				✓						1
ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว				✓						1

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะ	1. โกลด มีความดี (2547 : 66)	2. ธนิตา ทองมีเหลือ และคณะ (2550 : 92-102)	3. พรพรม พรตพวก (2550 : 82)	4. วิทย์พัฒนาท สีทา (2551 : 68-70)	5. พิมพ์ กำเนิดผล (2552 : 108-109)	6. เรียม นมรักษ์ (2552 : 80-83)	7. ณัฐพงษ์ ดีไพร และศักดิ์स्थันต์ ไชสามเสน (2553 : 12-13)	8. มณีนรัตน์ นุชชาติ (2553 : 80-81)	9. อ้อมใจ วงษ์มณฑา (2553 : 91-93)	รวม
ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ						✓				1
เจตคติต่อจิตสาธารณะ					✓		✓			2
การมองโลกในแง่ดี					✓					1
การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสถานศึกษา					✓					1
การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสื่อมวลชน					✓					1
การติดต่อและเชื่อมโยงความร่วมมือ						✓				1
ความรัก เอื้ออาทร และความสามัคคี						✓				1
การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม						✓				1
การมีวิสัยทัศน์ร่วม						✓				1
มาตรฐานในการปฏิบัติงาน						✓				1
ยกย่องและให้เกียรติผู้อื่น						✓				1
มีองค์ความรู้และสามารถแสวงหาความรู้						✓				1

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะ

	1. โศศล มีความดี (2547 : 66)	2. ธนินดา ทองมีเหลือ และคณะ (2550 : 92-102)	3. พรพรหม พรรคพวก (2550 : 82)	4. วิทย์พัฒน์ สีทา (2551 : 68-70)	5. พิมพ์ กำเนิดผล (2552 : 108-109)	6. เรียม นมรักษ์ (2552 : 80-83)	7. ฉัฐพงษ์ ศีไพร และศักดิ์สายันต์ โยธามเสน (2553 : 12-13)	8. มณีนรัตน์ นุชชาติ (2553 : 80-81)	9. อ้อมใจ วงษ์มณฑา (2553 : 91-93)	รวม
มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม						✓				1
ค่านิยมความเป็นไทย										0
การอาสาช่วยเหลือผู้อื่น										0
ความฉลาดทางอารมณ์										0
การเห็นคุณค่าในตนเอง										0
การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัว					✓		✓			2
การสนับสนุนจากครอบครัว							✓			1
การได้รับแบบอย่างจากครอบครัว										0
คุณธรรมจริยธรรม										0
การรับรู้ความสามารถของตน			✓		✓			2		4
เอกลักษณ์แห่งตน								0		1
ลักษณะมุ่งอนาคต	✓							1		2
สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน								0		3
สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู								0		2
เหตุผลเชิงจริยธรรม					✓			1		2

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะ	1. โทศล มีความดี (2547 : 66)	2. ธนิตา ทองมีเหลือ และคณะ (2550 : 92-102)	3. พรพรหม พรศพวก (2550 : 82)	4. วิทย์พัฒน สิทา (2551 : 68-70)	5. พิมพ์ คำเนตผล (2552 : 108-109)	6. เรียม นมรักษ์ (2552 : 80-83)	7. ัญญหงส์ ดีไพร และศักดิ์ชัยนต์ โยสามเสน (2553 : 12-13)	8. มณีรัตน์ นุชชาติ (2553 : 80-81)	9. ช้อมใจ วงษ์มณฑา (2553 : 91-93)	รวม
อึดม โนทัศน์	✓			✓					2	3
ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว	✓								1	2
ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ		✓							1	2
เจตคติต่อจิตสาธารณะ				✓					1	3
การมองโลกในแง่ดี									0	1
การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสถานศึกษา									0	1
การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสื่อมวลชน									0	1
การติดต่อและเชื่อมโยงความร่วมมือ									0	1
ความรัก เอื้ออาทร และความสามัคคี									0	1
การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม		✓							1	2
การมีวิสัยทัศน์ร่วม									0	1
มาตรฐานในการปฏิบัติงาน									0	1
ยกย่องและให้เกียรติผู้อื่น									0	1

	1. โกลด์ มีควมดี (2547 : 66)	2. ธนินดา ทองมีเหลือ และคณะ (2550 : 92-102)	3. พรพรม พรรดพวก (2550 : 82)	4. วิทย์พัฒนาท สีทา (2551 : 68-70)	5. พิมพ์ กำนัดผล (2552 : 108-109)	6. เรียม นมรักษ์ (2552 : 80-83)	7. ณัฐพงษ์ ดีไพร และศักดิ์ลักษณ์ ไยสามเสน (2553 : 12-13)	8. มณีรัตน์ นุชชาติ (2553 : 80-81)	9. อ้อมใจ วงษ์มณฑา (2553 : 91-93)	รวม
มีองค์ความรู้และสามารถแสวงหาความรู้									0	1
มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม									0	1
ค่านิยมความเป็นไทย	✓								1	1
การอาสาช่วยเหลือผู้อื่น		✓							1	1
ความฉลาดทางอารมณ์				✓					1	1
การเห็นคุณค่าในตนเอง					✓				1	1
การถ่ายทอดจิตสาธารณะจาก				✓					1	3
ครอบครัว										
การสนับสนุนจากครอบครัว									0	1
การได้รับแบบอย่างจากครอบครัว				✓					1	1
คุณธรรมจริยธรรม			✓			✓			2	2

หมายเหตุ ✓ คือ ปัจจัยที่ศึกษาพบว่ามีความเกี่ยวข้อง และส่งผลทางบวกต่อจิตสาธารณะ

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่า ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับจิตสาธาณะที่ได้จากการศึกษาวิจัยมีหลายตัว และปัจจัยที่มีความถี่สูงกว่าตัวอื่นๆ 12 ปัจจัย ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตน, อัคม โนทัศน์, เจตคติต่อจิตสาธาณะ, การถ่ายทอดจิตสาธาณะจากครอบครัว, สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน, ลักษณะมุ่งอนาคต, ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว, สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู, การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม, ความรับผิดชอบต่อสาธาณะ, คุณธรรมจริยธรรม และเหตุผลเชิงจริยธรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธาณะ ซึ่งมีนักวิจัย นักการศึกษา และนักศึกษา ได้ศึกษาค้นคว้าไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธาณะพบว่า มีการศึกษาวิจัยหลายประเด็นแตกต่างกัน และผู้วิจัยได้รวบรวมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำวิจัย ดังนี้

โกศล มีความดี (2547 : 66) ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธาณะของข้าราชการตำรวจ พบว่า ตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการทำนายการมีจิตสาธาณะของข้าราชการตำรวจมากที่สุด คือ การรับรู้ความสามารถของตน และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธาณะของข้าราชการตำรวจ

ชนิดา ทงมีเหลือ และคณะ (2550 : 92-102) ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่ส่งผลต่อจิตสาธาณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า ปัจจัยทางจิต ได้แก่ เอกลักษณ์แห่งตน ลักษณะมุ่งอนาคต และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล และสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธาณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และตัวแปรทางจิตสังคมที่สามารถร่วมกันทำนายจิตสาธาณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ร้อยละ 38.1 ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน และเอกลักษณ์แห่งตน

พรพรหม พรคพวก (2550 : 82) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธาณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ในสหวิทยาเขตกรุงเทพตะวันออก กรุงเทพมหานคร พบว่า ตัวแปรปัจจัย

ที่ส่งผลทางบวกต่อจิตสาธารณะโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตน และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู

วิทย์พัฒน์ สีหา (2551 : 68-70) ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พบว่า ปัจจัยที่สามารถพยากรณ์จิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ เหตุผลเชิงจริยธรรมอัตมโนทัศน์

พิมพ์ กำเหนิดผล (2552 : 108-109) ศึกษาปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยที่ร่วมกันพยากรณ์จิตสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ความรับผิดชอบ เจตคติต่อจิตสาธารณะ การมองโลกในแง่ดี การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสถานศึกษา ความเมตตาครูณา การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัว และการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสื่อมวลชน

ริยม นมรัักษ์ (2552 : 80-83) ศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบของจิตสาธารณะของนักศึกษาในองค์กรนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้วิเคราะห์องค์ประกอบของจิตสาธารณะ ซึ่งมี 9 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) มีการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงความร่วมมือ 2) ความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี 3) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม 4) ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ 5) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น 6) มีมาตรฐานในการปฏิบัติงาน 7) ยกย่องและให้เกียรติผู้อื่น 8) มีองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้ และ 9) มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ณัฐพงศ์ ดีไพร และศักดิ์สยามันต์ ไยสามเสน (2553 : 12-13) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พบว่า ปัจจัยลักษณะทางจิต ได้แก่ เจตคติที่มีต่อการมีจิตสาธารณะและปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การสนับสนุน จากครอบครัว การสนับสนุนจากอาจารย์ และการสนับสนุนจากเพื่อน มีความสัมพันธ์กับการมีจิตสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มณีนรัตน์ นุชชาติ (2553 : 80-81) ศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร พบว่า ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์พฤติกรรมด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ปัจจัยสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ได้แก่ ด้านกิจกรรมนักเรียน และด้านอิทธิพลกลุ่มเพื่อน

อ้อมใจ วงษ์มณฑา (2553 : 91-93) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของ นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พบว่า ตัวพยากรณ์ที่ดี คือ ด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น และสามารถร่วมเป็นพยากรณ์ร่วมกับการสนับสนุนจากครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชนิดา นันทะวัน (2554 : 119-120) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของ นักศึกษาระดับปริญญาตรีคณะครุศาสตร์ พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุดที่ส่งผลต่อจิต สาธารณะของนักศึกษาระดับปริญญาตรีทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว ลักษณะมุ่งอนาคต ค่านิยมความเป็นไทย และอัตมโนทัศน์

เจียมจิตต์ ไชยลังกา (2554 : 100-103) ศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 พบว่า มี 8 องค์ประกอบ คือ การรับ อาสาช่วยผู้อื่น การดูแลรักษาของส่วนรวม การมีน้ำใจ การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคม การใช้ ของสาธารณะอย่างทะนุถนอม การได้รับแบบอย่างที่ดี การมีความรับผิดชอบ และการรู้จัก หน้าที่ องค์ประกอบทั้ง 8 สามารถอธิบายความแปรปรวนร่วมได้ร้อยละ 42.331 และ โมเดล มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

บุญญานนท์ ศรีโท (2554 : 101) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับการ มีจิตสาธารณะของสมาชิกครอบครัวอาสาสมัครนิเวศวิทยาครอบครัว พบว่า การรับรู้ในตนเอง ประกอบด้วย การรับรู้ด้านความสามารถของตนเอง การรับรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม และการ สนับสนุนทางสังคม ประกอบด้วย การสนับสนุนจากครอบครัว การสนับสนุนจากเพื่อน และ การสนับสนุนจากที่ทำงาน มีความสัมพันธ์กับ ระดับการมีจิตสาธารณะของสมาชิกครอบครัว อาสา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พรสุดา ศรีปัญญา (2554 : 131-132) ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อ จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดร้อยเอ็ด : การวิเคราะห์พหุระดับ พบว่า ตัวแปรระดับนักเรียนที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะ ได้แก่ อัตมโนทัศน์ ความฉลาดทางอารมณ์ เจตคติต่อจิตสาธารณะ คุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ คุณธรรมจริยธรรมด้านความ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และคุณธรรมจริยธรรมด้านความด้านความกตัญญู สำหรับตัวแปรระดับชุมชน ที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะ ได้แก่ การได้รับแบบอย่างจากครอบครัวและชุมชน

วัชรียา เจียนนอก (2554 : 88-89) ศึกษาปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 5 ปัจจัย ได้แก่ ประสบการณ์ทางสังคม การเห็นคุณค่าในตนเอง เหตุผลเชิงจริยธรรม สุขภาพจิต และการรับรู้ความสามารถของตน ตามลำดับ

อัญชลิกา ผิวเพชร (2554 : 103-105) ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อจิตสาธารณะของนักเรียน คือ คุณธรรมจริยธรรม และปัจจัยที่มีทั้งอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อจิตสาธารณะของนักเรียน ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และพฤติกรรมการสอนของครู

2. งานวิจัยต่างประเทศ

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะพบว่า มีการศึกษาวิจัยหลายประเด็นแตกต่างกัน และผู้วิจัยได้รวบรวมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำวิจัย ดังนี้

ไบรอันท์ (Bryant, 2004 : 2831-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตสำนึกทางสังคมอุดมคตินิยมกับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นครูก่อนประจำการ 7 คน จากผลการศึกษาพบว่า ครูมีจิตสำนึกที่จะปลูกฝังหรือพัฒนาการสอน และต้องการรูปแบบหรือแนวคิดใหม่ๆ ในการทำงาน รวมทั้งเชื่อมั่นในความรู้ ความสามารถของตนเอง และปฏิบัติตามความเชื่อนั้น ๆ

พาดอน-โจฮันน์เสน (Pardon-Johannsen, 2004 : 1184-A) ได้วิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้บทละครเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ศึกษาบทละคร โดยมุ่งประเด็นการศึกษาไม่ว่ารูปแบบต่างๆ ของละครช่วยพัฒนาความคิด ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเคลื่อนไหวสู่ปฏิบัติการทางสังคมหรือไม่ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน 30 คน จากอาสาสมัคร 47 คน เป็นชาย 18 คน หญิง 12 คน โดยใช้การสังเกต การสอบถาม การสัมภาษณ์ จากการศึกษาพบว่า การใช้ละครรูปแบบต่างๆ สามารถพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนเป็นลักษณะของความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเคลื่อนไหวสู่ปฏิบัติการทางสังคมได้จริง

คาร์ทอน (Carthon, 2007 : unpagged) ได้ศึกษาวัฒนธรรมของชาวบ้านและจิตสำนึกทางสังคมของชาวพื้นเมืองเชื้อสายแอฟริกัน โดยศึกษาผ่านวรรณกรรม การแสดง บทกวี นวนิยายที่กล่าวถึงการประท้วงผ่านมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานจนกลายเป็นวัฒนธรรมของคนในชุมชน การประท้วงส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องความยุติธรรมในสังคม เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกทางสังคมให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้คน

แชมเปญ (Champagne, 2007 : unpagged) ได้ศึกษาเพื่อสำรวจรูปแบบต่างๆของจิตสำนึกทางสังคมเกี่ยวกับความสามารถของครูพลศึกษาที่มีต่อเยาวชนพื้นเมือง ในการศึกษาได้พัฒนากรอบทฤษฎีให้เป็นวิธีการ เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชน โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ครูพลศึกษา จำนวน 8 คน ผลการศึกษาพบว่า จิตสำนึกทางสังคมของครูพลศึกษามีความสอดคล้องกับวิธีการสอนของครู และส่งผลต่อความตั้งใจในการปฏิบัติงานของครูพลศึกษาที่มีต่อเยาวชนพื้นเมืองอย่างเห็นได้ชัด

แม็คเอลวิน (McElveen, 2007 : 714-A) ได้ศึกษาผลการใช้ดนตรีในศูนย์ดนตรีเพื่อปลูกจิตสำนึกทางสังคม โดยเนื้อหาที่ปรากฏในดนตรีจะเป็นการให้ความหวังและแนวทางใหม่ๆ สำหรับชีวิตของชาวอเมริกาเชื้อสายแอฟริกา ผู้วิจัยได้เสนอกรอบแนวคิดเพื่อตรวจสอบผลงานของศูนย์ดนตรีที่มีผลต่อการส่งเสริมจิตสำนึกทางสังคมของคนในชุมชน

จากแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีตัวแปรที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะหลายประการ สามารถสรุปตัวแปรที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนได้ จำนวน 12 ตัวแปร ได้แก่ 1) การรับรู้ความสามารถของตน 2) อึดม โนทัศน์ 3) เจตคติต่อจิตสาธารณะ 4) การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัว 5) สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน 6) ลักษณะมุ่งอนาคต 7) ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว 8) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู 9) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม 10) ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ 11) คุณธรรมจริยธรรม และ 12) เหตุผลเชิงจริยธรรม